

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese cate 3 cóle pe luna si costa 2 fr. v. a. pentru membrii asociatiunei, éra pentru nemembrii 3 fr. Pentru strainatate 4 fr. cu porto postei. Abonamentulu se face numai pe cate 1 anu intregu. — Se abonéza la Comitétulu asociatiunei in Sibiiu séu prin posta séu prin dd. colectori.

Nr. 9.

Brasiovu 15. Aprile 1868.

Anulu I.

Cuventarea Ecsel. Sale Domnului Bas. Ladislau Popu

ca presiedinte alu asociat. rostita in siedinti'a comitet. din 17. Sept. 1867.*)

Préonorati Domni!

Me simtiu fericitu Dloru! candu prim'a óra cuprindu acestu scaunu presidialu primindu conducerea afacerilor asociatiunei pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, la care m'a chiamatu increderea adunarei generali a VII. tinuta de curendu in Clusiu, si nu pociu cá in momentul acest'a se nu dau espresiune simtieminteloru mele, de un'a parte de bucuri'a ce me cuprinde, candu incepu a face intrebuintiare de dreptulu celu frumosu cu care m'a onoratu increderea inteligintiei romane transilvane; éra de alta parte de speranti'a ce o nutrescu, ca prin zelós'a conlucrare a Dvóstre vomu putea inaintá scopulu asociatiunei rom. transilvane, care este inaintarea literaturiei romane si a culturai poporului rom.

Esistinti'a si progresulu unei asociatiuni, a disu presiedintele asociatiunei rom. transilvane in cuventarea sa la deschiderea a II. a adunarei generali, cumca sunt conditiunate de interesulu si simpati'a publicului, pentru care s'a infintiatu acea asociatiune. — Eu mai adangu la aceste, ca progresulu asociatiunei nóstre, prin urmare ajungerea scopului ei e conditiunata dela conlucrarea zelósa a tuturoru membriloru asociatiunei.

Dóue scopuri si-a prefiptu asociatiunea nóstra: inaintarea literaturiei romane si a culturai poporului romanu.

*) Vedi protocolulu acelei siedintie.

Nu putem nici decatu trage la indoiéla, ci din contra cu bucuria trebuie se marturisimu, ca pre lunga procurarea medióceloru spre inaintarea scopului asociatiunei, in care privintia s'a aretatu multu interesu si simpatia din tóte partile si s'a facutu niultu, de si nu totu ce se putea face — s'au lucratu si facutu destulu, ba pociu dice multu pentru inaintarea literaturii romane. Literatur'a romana a luat in parte si prin conlucrarea asociatiunei unu sboru inaltu, inaltiatu dela 13. Aug. a. c. si mai tare; a inaintatu peste asteptare, si pare ca s'au adoperatu cu totii a suplení cele ce s'au negrijitu in decursulu atatoru secli! Se tacu de alte inaintari in literatur'a nóstra, care fara de acea tuturoru ne sunt cunoscute, va fi de ajunsu a memorá aci, ca meritulu asociatiunei transilvane este si unitatea, mai ca generale, in scrierea cu litere, *conditio sine qua non* a unei literaturae.

Inse ce amu facutu Dloru pentru inaintarea culturii poporului romanu, desteptarea si luminarea lui? instruirea si inaintarea lui in industria si agricultura etc.? Siepte ani sunt Dloru, de candu s'a infiintiatu asociatiunea nóstra, siepte ani unu tempu fórté lungu, in care fórté multe se putea face pentru luminarea poporului nostru; inse cu durere trebuie se marturisimu Dloru! ca in partea acest'a s'au facutu fórté pucinu, bá putem dice ca mai nimica. Cu totu direptulu a pututu dice vice-presedintele asociatiunei in cuventarea sa la deschiderea a III. adunari generali: „Simtímu Dloru si cauta se marturisimu, ca mai multu s'ar putea face decatu se face, si ca mai pucinu se face decatu suntemu datori a face.“ Daca totu acelu D. vicepresedinte in cuventarea sa la deschiderea adunarii gen. a V. a pututu inca dice, ca „amu facutu pucinu, si ca a venitu tempulu, in care mai cu multa seriozitate se consideramú momentozitatea intreprinderii nóstre, se ne scuturamu ori din letargia ori din nepasare, se luamu nou sboru spre a dá aripi asociatiunei intru scopurile ei,“ cu atatu e mai durerosu candu si dupa a VII. adunare gen., in alu 7-lea anu alu infiintarii asociatiunei cu privire la celu mai momentozu scopu alu asociatiunei — alu culturii poporului — nu putem nici decum aretá unu progresu mare! Candu totu acolo stamu unde amu statu la a III. si la a V. adunare generala.

Candu atingu eu acésta córda Dloru, nu vreau se recriminezu, nu voiu se judecu si se condamnezu pre nimene, nu Dloru, cu atatu mai pucinu nu, ca m'asi condamnă si pe mine insumi, neputendu aretá nici eu ca asi fi facutu mai multu

decatu cei mai multi membri ai asociatiunei, adeca amu respunsu regulatu tacsele anuali si m'amu dusu candu amu pututu si la adunarile gener., voiu numai se constatu, ca cu atata nici decatu nu amu satisfacutu datoriei nóstre fundate in § 35 alu statuteloru, si ca prin urmare trebue se vedemu cá de aci inainte se facemu mai multu, se conclucramu, dupa cum dice Şlu mai susu citatu „din tóte puterile spre inaintarea scopului asociatiunei,“ intielegu cultur'a poporului romanu!

Nu inaintarea literaturii romane dara Dloru, pentru care fara de acea au de a lucrá toti romanii din tóte patru unghiurile, nu, ci cultur'a poporului romanu, a celei mai crude parti a natiunei, care jace intru intunecime, care totu pre acelu gradu alu culturii se afla unde s'au aflatu inainte cu 7 ani candu s'a infiintiatu asociatiunea, ba putemu dice, ca inainte cu mai multe decenii, daca nu secli; . . cultur'a poporului e intrebarea, care trebue se ne cuprinda tóta atentiunea, totu cugetulu si tóta grigea nóstra!

Sciu eu prea bine Dloru, ca deslegarea acestei intrebari ar cadea mai multu in sfer'a de activitatea a adunariloru gen.; inse daca vomu cugetá ca adunarile gen. se tienu asia raru, numai un'a data intr'unu anu, ca pentru aceste tempulu e mai scurtu mesuratu decatu cá adunarea pre langa celelalte afaceri urgente se se póta cuprinde si cu intrebari asia afundu táietórie, nefiindu din partea comitetului asociatiunei pregatite cele trebuintióse; de vomu cumpaní mai incolo, ca membri asociatiunei intr'adeveru astépta dela comitetu cá se se ocupe mai seriosu cu intrebarea acést'a; considerandu in fine ca nu numai comitetulu, ci fiacare membru alu asociatiunei are datorintia (dupa Şlu 35 alu stat.) cá se concluce din tóte puterile la spriginirea si inaintarea scopului asociatiunei, cugetu ca comitetulu nu numai nu'si va esí din cerculu activitatii sale, ci din contra-si va impliní un'a santa datoria, daca va luá in seriósá cumpanire intrebarea: pre ce cale s'ar putea face inceputulu cu instruirea practica a poporului, de care necesitatea este cu atatu mai urgente, cu catu numai cultur'a póte asecura poporului un'a stare mai buna; éra acést'a da poporului putere si tariia, care aceste singure suntu in stare ai asecurá si venitoriulu!

Aici-mi ieau voia Dloru a trage atentiunea onorabilelui Comitetu la acelu conclusu alu adunarei gener. din Clusiu, in

alu carui intielesu avemu se punemu la cale publicarea foiei asociatiunei, prevediute in §. 33 alu statutelu asociatiunei.

Binevoiti Dloru cu ocasiunea acést'a a luá la seriósa cumpanire, óre nu chiaru edarea acestei foi ar fi calea cea mai corespondietóre, prin care s'ar putea mai usioru si mai in generalu ajunge scopulu asociatiunei, cultur'a poporului? Un'a fóia periodica Dloru in stilu poporalu, care se nu lipsésca din nici un'a comuna romanésca, in care se se intalnésca toti membri asociatiunei mai desu cá la adunarile gener., unde se se intalnésca prin lucrarile loru, teologulu si juristulu, mediculu si tehniculu, pedagogulu si economulu etc. si cu totii, fiacare in ramulu seu se dea invetiaturi practice pentru poporu, se impartásiésca fiacare observatiunile, cunoscintiele practice cate au adunatu, folosítóre poporului tieranu, adeca teologulu moral'a cea nefalsificata a invetiaturei lui Christofu, juristulu modulu de a'si scuti averea si libertatea persónei inaintea lepei; mediculu de a'si conservá si repará sanatatea etc. Prin acést'a foia se scótemu din man'a poporului epistoliile cadiute din ceriu la Ierusalimu, si visuri de ale Maicei preciste, care se mai tiparescu si in véculu alu XIX-lea si care suntu apte numaí a intunecá curat'a si dumnediész'a invetiatura a lui Christosu, precum si a sustiené trandavi'a si fatalismulu in poporu! Se'i damu fóie'a asociatiunei in mana la poporu, in care se i se arate mai incolo, ca a venitu tempulu, candu trebue se-si pastreze cu mai multa scumpatate pucinulu locu ce-lu are, se si-lu folosésca séu lucre mai bine decatu l'a lucratu si folositu pana acuma, déca nu vrea cá tóta procreatiunea ce va avea se o dea in dare publica, nu numai, dar trebue se faca poporulu nostru inafntari séu se se ingrigésca si de arte si industria, daca nu voiesce cá adi mane imputienanduisse pamentulu, séu remanendu fara de pamentu, se se faca toti proletari! Se nu perdemu din vedere Dloru, ca inca pucine luni de dile si Ardélulu va fi legatu de Europ'a civilisata cu pente de feru, de Europ'a inaintata in industria si arte, inzestrata cu capitaluri in bani si in cunoscintie practice, care tóte usioru se voru versá preste Ardélu, nu inse cá se inavutiésca poporulu nostru, ci cá se scótiá din man'a tieranului tóte modurile de castigu, cá se-i rapésca mosiuti'a cu care-si sustiene famili'a; daca acesta (tieranulu) prin un'a economia mai buna, mai rationata nu va sci scóte din pamentu atat'a, catu pe langa implinirea datorintieloru lui catra statu etc. se'i remana de ajunsu si pentru sustienerea familiei etc. Stagnarea mai

departe in economia, industria si arte va aduce preste poporul nostru mai mare dauna; ea este mai periculósa decatu stagnarea in politica!

Bine se ne tragemu dara sém'a Dloru, cum se spriginimu inaintarea poporului in cultura, cum se-lu conducemu cá se ajunga la un'a stare mai buna, se nu cadia préda evenimentelor ce ne inpresóra! Se conclucramu Dloru cu totii spre scopulu acest'a atatu de umanu, atatu de nationalu din tóte puterile nóstre! Ve rogu Dloru se nu ne despartîmu din acestu locu fara de a ne oblega cu legatura santa in consciinti'a nóstra, cumca vomu impliní acést'a datorintia a nóstra cu tóta consciintiositatea si acurateti'a. — Cu consciinti'a acestei datorintie se pasimu acuma Dloru la afacerile nóstre — ale comitetului.

Nr. 138. 1867.

Protocolulu siedintiei comitetului asoc. trans. romane

tinute in 17 .Sept. c. n. a. c. sub presidiulu Escel. sale Dlui pres. Basiliu Ladislau de Popu, fiindu de facia Rev. D. v.-pres. alu asoc. I. Hannia, dintre membrii comit. Ilustr. sa D. consil. de curte Iacobu Bolog'a, Il. sa D. consil. de finantia Petru Manu, Il. sa D. consil. gub. Pavelu Dunc'a si Ilie Macelariu, D. senatoru Petru Rosc'a, D. dr. Ioanu Nemesiu. D. dr. Nic. Stoi'a, secr. Il. Ioane V. Rusu, D. prof. si control. Ioanu Popescu, D. capitanu si cass. alu asoc. Const. Stezariu si D. redact. si bibliot. alu asoc. Nicolae Cristea.

§. 70. Escel. sa D. presiedinte, dupace in unu cuventu caldurosu si plinu de devotamentu 'si descopere intim'a sa bucuria pentru increderea, cu carea a binevoitu a'lu onorá adunarea generala, aruncà o privire generala preste celea ce lea facutu asociatiunea dela urdîrea ei in interesulu culturai si literaturai romane, si totu odata trage atentiunea comitetului asupra momentósei probleme ce are de a resolvi asociatiunea in interesulu culturai poporului romanu, prin inaintarea agromiei, industriei si a altoru ramuri, care contribue la inaltiarea si fericirea unui poporu si resp. la bun'a starea si fericirea unei natiuni scapatate, cum e natiunea romana, si amen-tendu ca edand'a fóia a asociatiunei inca e unu factoriu alu inaintarei poporului romanu, inchìa cu fratiasca provocare, cá membrii comitetului se conclucere cu puteri unite spre inaintarea maretului scopu alu asociatiunei, carele intre altele in line'a prima trebuie se fia: cultur'a, inaltiarea si fericirea poporului romanu.

Conclusu. Acést'a cuventare se aclude la acestu protocolu sub a.)

§. 71. Rever. D. vice-presiedinte alu asociatiunei Ioanu Hannia inca ia cuventulu spre a dá espresiune bucuriei sale pentru increderea cu care l'a onoratu adunarea generala dela Clusiu, alegandúlu la postulu de vice-presiedinte, si dupace amentesce ca impregiurarile pre Escel. sa D. presiedinte nu'lu voru puté ertá, cá totudeauna se potu presiedé la siedintiele lunarie ale comitetului asociatiunei, si asia conformu statuteloru va trebui se presiedeze Dsa in cualitate de vice-presiedinte, cere asemenea concursulu si binevointi'a membriloru comitetului, spre a puté conlucrá cu puteri unite in interesulu prosperearei asociatiunei.

§. 72. Dupa aceea Escel. sa D. presiedinte in credintia cá implinesce o datoria santa catra unulu din celi mai mari barbati ai natiunei, propune cá comitetulu se binevoiésca a dá espresiune sentimenteloru sale de durere pentru perderea Escel. sale D. archiepiscopu si mitropolitu Alesandru Sterca Siulutiu, carele a repausatu in Domnulu in 7. Sept. a. c., si in semnulú intimei recunoscintie pentru nemuritóriele sale merite nátionale, ai esprimé o „vecinica pomenire!“

Conclusu. Propunerea Escel. sale D. presiedinte priminduse cu unanimitate din partea membriloru comitetului prin sculare, totuodata se decide a se trece in acestu protocolu cá unu documentu de pietate si recunoscintia catra acelu barbatu prea meritatu alu natiunei romane.

§. 73. D. consiliariu de curte Iacobu Bolog'a referéza, cá dupace in 9. Sept. a. c. a primitu protocolulu adunarei generale a asociatiunei tienute la Clusiu, cá presiedinte alu aceleia a ingrigitu, cá respectivele decrete pentru presiedintele, vice-presiedintele asociatiunei, oficialii si membrii comitetului asoc. se se compuna si espedéze; deci unele s'au si espedatu degia, ér' cele ne espedate pana acum din scurtiimea tempului încă se voru espedá catu mai curendu; totu odata predá comitetului protocolulu amentitú alu adunarei gener. dinpreuna cu resp. aclose.

Se ia spre scientia.

§. 74. Dupa aceste premise, trecénduse la ordinea dilei D. consiliariu gub. Ilie Macelariu cetesce protocolulu adunarei generale, tienute la Clusiu in 26., 27., 28. Aug. a. c. c. n.

Conclusu. Din acelu protocolu aflandu comitetulu asoc., cumca unele concluse ale adunarei generale suntu de acea

natura, catu n'au lipsa de o discussiune a comitetului, ci suntu de a se pune numai decatu in lucrare, asia comitetulu afla cu cale a decide, cá secretariatulu se se insarcineze cu espedarea acelor'a, ér cu privire la acele puncte din conclusele adunarei generale, care pretendu o discussiune si decideré a comitetului, insarcinéza pre secret. asoc., cá facéndu unu estrasu din acele, se raporteze in siedinti'a comitetului, ce se va tienea mane in 18. Sept. a. c. — Punctele cu acaror'a espedare si punere in lucrare conformu concluseru adunarei generale comitetulu afla cu cale a insarciná pre secret. asoc., suntu urmatoriele:

a) cu privire la p. XXVI. din protocolulu siedintiei a III. a adunarei generale, prin care adunarea generale decide licuidarea supererogatului de 18 fr. 93 cr. v. a. din spesele cancelariei asoc. pre an. 186 $\frac{6}{7}$, se insarcinéza secret. a espedá in acestu intielesu asemnatiunea necesaria la cass'a asociatiunei pentru refuiera acelu supererogatu.

b) p. XXVII. relativu la conclusulu adunarei generale adusu in caus'a ofertului Dlui Iacobu Muresianu, estragénduse din protocolulu adunarei generale, se se impartiasca din cuventu in cuventu numitului Domnu.

c) p. XXVIII. relativu la bugetulu preliminaru de adun. gener. pre an. asoc. 186 $\frac{7}{8}$ si anume pos. 1) in privinti'a on. an. alu secretariului II., pos. 2) in privinti'a remuner. an. de 100 fr. v. a. pentru unu juristu aplicatu cá scriitoriu stabilu in cancelari'a asociatiunei si 3) in privinti'a speselu cancelariei asociatinnei in sum'a de 160 fr. v. a. se decide a se dá asemnatiunile necesarie la cass'a asociatiunei, insarcinanduse secret. cu espedarea acelor'a.

τ d) Totu la p. XXVIII. pos. 4) 5) si 6) din bugetulu preliminaru alu adun. gener. veniendu inainte stipendiale preliminate de numit'a adunare gener. pre an. scol. 186 $\frac{7}{8}$ pentru juristi, pentru 2 ascultatori de preparandia in Prag'a si pentru unu ascultatoriu de tehnica la institutulul politechnicu din Vien'a, se nasce intrebarea, ca dupace acele stipendia fura conferite in an. scol. precedente si tenerii impartasiti cu acele stipendia corespunsera pre deplinu conditiuniloru puse, ba înca cu ocaisiunea substernerei documenteloru sale despre progresele facute in specialitatile de studia resp. isi reinoira cererea pentru de a fi impartasiti cu acele si pre an. scol. viitoriu, mai e de lipsa a se publicá de nou concursu pentru acelea? Dupa mai multe desbateri comitetulu luandu in consideratiune, ca tenerii impartasiti cu stipendia si-au reinoitu cererea lor resp., au con-

cursu cu ocasiunea tramiterii documentelor sale despre progresele facute si conformu principiului, dupa care comitetulu asoc. si cu alte ocațiuni tenerilor stipendiati ai asoc. nu lea subtrasu avutele stipendia pana la absolvarea studialoru sale, decât lea meritatu prin progresu si portare; afla cu cale pre tenerii stipendiati ai asoc. a'i lasa si pre an. scol. viit. 186⁷/₈ in usuarea stipendialoru avute, si anume: a) pre tenerii Georgie Gerasimu Rusu si Andreiu Cosm'a ascultatori de drepturi, in usuarea stipendialoru avute de cate 100 fr.; b) pre tenerii ascultatori de preparandia in Prag'a, Georgie Munteanu si Stef. Torpanu cu stipendiale de cate 300 fr. si 50 fr. spese de drumu pentru reintórcere; c) si in urma pre tenerulu ascultatoriu de scientiele tehnice la institutul politehnicu in Vien'a Dionisiu Radesiu in usuarea avutului stipendiu de 300 fr. v. a. asemnanduse esolvarea acelor'a la cass'a asociat. in rate trimestrali pre langa cuietantia vidimata de resp. directiune.

§. 75. Secret. II. cetesce o scrisória a Rever. D. protosingelu N. Popea, prin carea numitulu Domnu multiamindu adunarei gener. pentru increderea, cu carea l'a avutu alegandu'lu de nou de membru alu comitetului, aduce la cunoscinti'a comitetului, cumca din caus'a slabitei sale sanatasi, se vede constrinsu a resemná la postulu de membru alu comitetului.

Conclusu. Se ia spre scientia cu aceea, ca acést'a dorintia a amentitului Domnu se se supuna spre pertractare si decidere viitórei adunari gener.

§. 76. Secret. II. presentéza unu contu de 4 fr. 50 cr. v. a. cá spese facute cu ocasiunea varuirii caseloru cancelariei asociatiunei.

Conclusu. Se asemnéza esolvarea acelnia din spesele extraordinarie preliminate din partea adunarei gener. pre an, asociatiunei 186⁷/₈.

§. 77. D. cassariu raportéza despre starea cassei asociat. pre tempulu acestei siedintie, din care se vede, ca cass'a are in proprietatea sa sum'a de 29,275 fr. 15 cr.

Se ia spre scientia.

§. 78. Totu in legatura cu acést'a raportéza despre banii incursi la asociat. dela adunarea gener. pana in présente, si anume:

a) Prin D. senatoru si colectoru alu asociat. in Belgradu Nicolae Berghianu s'au tramesu la asociat. cá tacse de m. ord. si pentru acte cu totul 47 fr. 10 cr. v. a.

b) Dela D. protopopu in Muresiu-Uiór'a Leontinu Leonteanu cá tacsá de m. ord. pre an. asociat. 186⁶/₇ 5 fr. v. a.

c) Deadreptulu la cass'a Asociatiunei au mai incursu cá tacse de m. ord. dela 4 m. ord. 20 fr. v. a.

Se ia spre scientia.

§. 79. Cu ocasiunea cetirei raportului Dlui cassariu, venindu inainte si numele unui membru ord. nou, si escanduse intrebare, ca óre póte se dá acestuia din partea comitetului diploma de membru, dupace §. 6 din statute dice, ca totu individulu, carele platesce tacs'a prescisa este m. ord. alu Asociatiunei si totuodata altu §., anume §. 23. din statute dice, cá despre primirea membrilor asociatiunei are se decida adunarea generala, D. consiliariu Macelariu si-ia de aici ansa a face propunere, cá comitetulu numit'a impregiurare se o aduca la cunoscientia viitórei adunari gener. recomandandu'i, cá aceeasi se interpreteze, resp. se modifice §§-ii atinsi intr'unu intielesu mai detaiatu.

Conclusu. Acést'a propunere se primesce din partea comitetului si se radica la valóre de conclusu alu acelu'a.

§. 80. Inaltulu guberniu regiu impartasiesce unu estrasu despre progresulu tenerului stipendiatu alu asociatiunei Georgie Gerasimu Rusu, cá ascultatoriu de drepturi la universitatea imp. din Vien'a pre semestrulu I. alu an. 186⁶/₇.

Se ia spre scientia.

§. 81. Tenerulu stipendiatu alu asociatiunei ascultatoriu de studiale tehnice la institutulu politehnicu in Vien'a, Dionisiu Radesiu, si-substerne comitetului testimoniulu despre progresulu facutu in studia in decursulu an. scol. 186⁶/₇ si totuodata se róga a se impartasi si pre an. scol. viitoriu de stipendiulu avutu. Asemene si-substerne documentele despre progresulu in studiu pre semest. II. an. scol. 186⁶/₇ si tenerulu stipendiatu alu asociatiunei Andreiu Cosma, ascultatoriu de drepturi la universitatea regía din Pest'a, roganduse si acest'a a se impartasi si pre an. scol. viitoriu de stipendiulu ce l'a avutu dela asociatiune.

Conclusu. Se iau spre scientia cu acea observare, ca cererei ambiloru teneri s'a facutu destulu prin conclusulu de sub §. 74 p. d) lasanduse pre bas'a documenteloru produse si pre an. scol. 186⁷/₈ in usuarea stipendieloru avute.

§. 82. La dorinti'a unoru DD. membrii ai comitetului secret. II. cetesce numele membrilor ord. noui ai asociatiunei acceptati din partea adunarei gener. din Clusiu.

Conclusu. Comitetulu ia spre scientia numele membriloru ord. noui, insarcinandu pre secret. a espedá resp. diplome pentru aceia carii suntu cetatiani austr., ér' pentru aceli membrii noui, cari nu sunt civi austr., conformu §lui 5. din statute se voru pune pasii necesari pentru esoperarea consensului din partea inaltului guberniu regiu transilvanu.

§. 83. Ecs. sa D. presiedinte dorindu a se informá despre activitatea DDLoru colectoru ai asociatiunei in anulu din urma, insarcinà inea de tempuriu pre D. cassariu alu asociatiunei, cá la siedinti'a de astadi se-i representeze o lista despre toti colectorii asociatiunei, insocita de observarile necesarie in privinti'a activitatiei desvoltate in interesulu asociatiunei, facute pre bas'a protocolulu cassei asoc.

Conclusu. Acea lista presentanduse de Dn. cassariu si cetinduse de eceselenti'a sa D. presiedinte, dupace din trîns'a se vedih, ca unii DD. colectoru (de si cam pucini) si-impliniseru datori'a sa, facia cu spriginirea materiala a asociatiunei; acestor'a li-se votà recunoscientia protocolarmente si anume Dlui Ioane Fekete Negrutiu, canonicu metropolitanu si Ioane Petricu, protopopu in Brasiovu, carii prin zelulu si laudabil'a staruintia administrara in decursulu an. asoc. trans. cele mai frumóse sume la fondulu asociatiunei.

§. 84. In legatura cu aceste eceselenti'a sa D. presiedinte spre a dá impulsu la desvoltarea unei activitati mai energice si mai latíte in interesulu prosperarei materiale si morale a asociatiunei, aflà cu cale a propune inmultirea, resp. denumirea unorou noui colectoru prin unele parti.

Conclusu. Acésta propunere priminduse cu unanimitate din partea comitetului, pre langa vechii DD. colectoru se denumescu inca urmatorii: a) pentru Abrudu Alecs. Amosu Tobiasiu, parochu si protopopu onorariu; b) pentru Belgradu Alecs. Tordosianu, parochu si administ. protopop., si Augustinu Papu, protopopu; c) pentru Bistriti'a Alecs. Silasi, protopopu; d) pentru Blasiu D. prof. Ioanu P. Moldovanu; e) pentru Brasiovu Ioanu Lengeru, prof.; f) pentru Campeni Mih. Andreic'a, proprietariu, si Ioane Patiti'a, protopopu; g) pentru Cetate-de-balta Ioanu Pinciu, presiedinte de sedria, si Ioanu Almasianu, protopopu; h) pentru Cernautiu Ioanu a lui Georgie Sbier'a; i) pentru Cinculu mare Moisé Branisce, ascultantu; k) pentru Clusiu Ioanu Pamfilie, protopopu; l) pentru Cohalmu Pavelu Banutiu, secret.; m) pentru Deva Georgie Ceaclanu, v. comite; n) pentru Gherl'a Ioanu Muresianu,

cancelistu; o) pentru Mediasiu Ioanu Popescu, administ. protopopescu; p) pentru Marmati'a Petru Mihali, asessoriu; q) pentru Muresiu-Osiorheiu Nicolae Gaetanu, asessoriu la tabl'a regia; r) pentru Nasaudu Ioachimu Muresianu, presiedinte de sedria; s) pentru Nochrichu Zach. Zacharia, practicant; t) pentru Oradea-mare Iustinu Popu, prof., si Iosifu Romanu, advoc.; u) pentru Pest'a Vincentiu Babesiu, jud. la tabl'a septemy.; v) pentru Resinariu Bucuru Cioranu, proprietariu; x) pentru Sasu-Reginu Anan. Trombitasiu, propriet.; y) pentru Sasu-Sebesiu Ioanu Deacu, protopopu; z) pentru Secarambu Beniaminu Densiusianu, prot.; aa) pentru Saliste Dan. Neamtii si Nicolae Racuciu, parochi; bb) pentru Sighisiór'a: Petru Decei, parochu r. cat.; cc) pentru Vien'a Dr. Greg. Silasi; dd) pentru Zlatn'a Ioanu Moldovanu si Ioanu Demianu, parochi; ee) pentru Bistr'a Augustu Colturu, parochu, si Dionisiu Darabantu, not.; ff) pentru Offenbai'a Nicolae Fodoreanu, protopopu; gg) pentru Rosi'a de munte Simione Balintu, protopopu; hh) pentru Albacu Nicolae Ispasu, jude satescu si Candrea; ii) pentru Unedór'a Avramu Pacurariu, parochu; kk) pentru Sacele Irimie Verz'a si Radu Popea, parochi; ll) pentru Poian'a sarata Ioanu Baloiu, parochu. — Secretariulu se insarcinéza a espedá susu numitiloru noui denumiti colectori decretel respective.*)

§. 85. D. vicepresiedinte face propunerea, cá DD. colectori se se provóce prin provocari tiparite spre a rapořtá comitet. in fiacare anu despre activitatea desvoltata in interesulu asociatiunei, cá asia comitetulu se póta face unu raportu in ast'a privintia la adunarea generala viitória.

Conclusu. Propunerea acést'a se primesce din partea comitetului si se redica la valóre de conclusu.

Cu acestea siedinti'a comitetului inceputa la 9 óre inainte de amiadi, se incheià pre la 2 óre dupa amiadi.

Sibiü, in 17. Septembre c. n. 1867.

I. Hannia mp.,
vicepresiedinte.

I. V. Rusu mp.,
secretariu II. alu asoc.

---

*) On. Redactiuni ale celorlalte foi romanesci din monarchia suntu rugate, cá se binevoiésca a reproducé acestu conclusu Nr. 84, pentrucá on. publicu din tóte partile se afle adresele ddloru colectori ai asociatiunei transilvane.

Nr. 146. 1867.

Protocolulu siedintiei comitetului Asoc. trans. romane,

tienute in 18. Sept. a. c. sub presidiulu Escel. Sale D. presiedinte B. Ladde Popu, fiindu de facia Rev. D. vice-pres. Ioanu Hannia, si dintre mem. brii comit. Ilustr. Sa D. consiliariu de curte Iacobu Bolog'a, Ilustr. Sa D. cons. de fin. Petru Manu, Ilustr. Sale DD. cons. gubern. Pavelu Dunc'a si Ilie Macelariu, D. senatoru Petru Rosc'a, D. advocatu Dr. Ioanu Nemesiu, D. Dr. Nicolae Stoic'a, D. profes. si parochu Zacharia Boiu, D. profes. Ioanu Popescu, secret. II. si membru alu comit. Ioane V. Rusu, D. capitanu si cassariu alu Asoc. Constantinu Stezariu si D. redactoru si bibliotecariu alu Asoc. Nicolae Cristea.

§. 86. Se cetesce protocolulu siedintiei precedente a comitet. si dupa pucine modificatiuni se dechiara de autenticu.

§. 87. D. vice-presiedinte Ioane Hannia presentéza o scrisoria a Dlui protopopu si colectoru alu Asoc. in Brasiovu Ioane Petricu, pre langa care nemitanu D. colectoru tramete la Asoc. cá tacse de m. ord. pentru D. parochu Bretianu Spiridonu Demianu si pretiulu acteloru vendute in suma de 37 fr. 75 cr. v. a. Totuodata reportéza despre numerulu esemplariiloru din actele Asoc. ce se afla depuse la Domni'a sa, si inca suntu nevendute pana acum.

Se ia spre scientia si banii tramesi la fondulu Asociat. se preda Dlui cassariu alu Asoc., spre a se trece in protocolulu cassei si a se publicá la tempulu seu.

§. 88. Secret. conformu conclusului din siedinti'a comitetului tienuta eri in 17. Sept. a. c., cetesce unu estrasu din punctele concluseru adunarei generale din Clusiu, cu acaroru executare s'a insarcinatu comitetulu. Acele puncte relative la stipendiale preliminate de adunarea generala dela Clusiu, in siedinti'a sa III. din 28. Aug. ac. p.) XXVIII., cum si la edarea foiei Asoc., luanduse in ordinea sa la discussiune, cu privire la fiacare dintrensele se determinéza urmatoriele:

1) Pentru unu stipendiu de 100 fr. v. a. destinatu pentru unu ascultatoriu de drepturi afara de patria la vreo universitate, cum si pentru altu stipendiu de 80 fr. v. a. destinatu pentru unu ascultatoriu de drepturi in patria se se publicé concursu cu terminulu pana in 1. Noembre c. n. a. c.

2) Asemene s'a determinatu a se publicá concursu, totu cu terminulu pana in 1. Noembre c. n. a. c. pentru alte ajutorie preliminate de adunarea generala dela Clusiu p. XXVIII. si in specie a) pentru doue ajutorie de cate 50 fr. v. a. destinate pentru doi studenti (la scólele réali, b) pentru unu ajutoriu de 50 fr. v. a. destinatu pentru unu sodalu romanu, carele voiesce a se face maiestru c) pentru alte dóue ajutorie de cate 25 fr. v. a. menite pentru doi invetiacei de meseria, d) pentru doue stipendia de cate 330 fr. v. a. destinate pentru doi teneri, carii se invetie agronomi'a cu scopu de a fi aplicati cá invetiatori la studiulu agronomiei, si anume: unulu la preparandi'a din Blasiu si altulu la preparandi'a din Sibiu.

3) In fine se determinéza a se publicá concursu cu terminulu pana in 1. Augustu 1862 pentru doue premia de cate 25 fr. v. a. destinate pentru doi invetiatori comunali, carii pana la adunarea generala prósima voru dovedi cu testimonia demne de tóta credinti'a, cumca au prasiu celi mai multi oltoi. — Tóte aceste concurse se se publice pre langa conditiunile statorite de comitetulu Asociatiunei in siedinti'a de astadi.

4) Veniendu la discussiune conclusulu adunarei generale dela Clusiu p. XXVIII. pos. 11) relativu la edarea foiei Asociatiunei, acarei trebuintia e atatu de simtita si acarei edare catu mai curenda o dorese fiacare romanu, cá unu factoriu inaintatoriu de cultur'a poporului romanu, se decide, cá aceasi fôia inca dela 1. Noembre c. v. a. c. se se edea sub titlulu de: Fôia Asociatiunei transilvane romane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, (conferéza si prot. siedintiei comit. Asoc. din 25. Oct. c. n. a. c. §. 109), pre fiacare luna odata, in cate o brosiura celu pucinu de cate 3 cóle cu pretulu de 2 fr. v. a. pre anu pentru membrii Asociatiunei, ér' pentru nemembrii cu cate 3 fr. v. a. pre anu, si in privinti'a acést'a se se si incunoscintieze publiculu romanu de tempuriu, pre langa provocarea cá se binevoiésca totu romanulu inteligente a concurge atatu materialmente catu si moralmente la spriginirea si imbraciosarea caldurósa a numitei foi, cu acea dechiarare, ca atatu presidiulu catu si comitetulu 'si va pune tóta silinti'a in privinti'a prosperarei aceleia.

Celelalte afaceri care atingu mai deaprópe punerea in lucrare a edarei numitei foi, se incredintiéza din partea comitetului in prevederea si chip-suirea presidiului Asociatiunei.

In urma Escelentia sa D. presiedinte esprimandu'si multiamirea si indestularea sa cu cele pertractate si efectuite in doue siedintie ale comit. tienute sub presidiulu seu, totuodata multiamescce in termini cordiali comitetului pentru spriginirea si conlucrarea zelósa dovedita si cu ast'a oca siune, in favórea inaintarei scopuriloru si intereseloru Asociatiunei, si róga pre numitululu comitetu, cá asemene se benevoiésca a sprigini cu conlucrarea sa si pre vice-presiedintele Asociatiunei, carele conformu statuteloru, va avé de al' supleni in conducerea afaceriloru comitetului si resp. ale Asociatiunei.

Cu care acésta siedintia inceputa la 10 óre inainte de amiadi, se in chiá la 1 ora dupa amiadi.

I. V. Rusú mp.,
secr. II.

I. Hannia mp.,
vice-presiedinte.

Nr. 157. 1867.

Protocolulu siedintiei comitetului asoc. trans. romane

tienute in 8. Oct. c. n. a. c. sub presidiulu Rev. D. vice-pres. I. Hannia, fiendu de facia dintre membrii comit. Ilustr. sa D. consil. Petru Manu, D. senat. P. Rosc'a, D. advoc. dr. I. Nemesiu, D. dr. N. Stoi'a, D. prof. Z. Boiu, secret. II. si membru comit. I. V. Rusu, D. cass. alu asociat. C. Stezariu, D. control. I. Popescu si D. archivariu si bibliot. alu asociat. N. Cristea.

§. 89. Se presentéza conspectulu despre starea cassei Asociat. pre tempulu acestei siedintie, din care conspectu se vede, cumca cass'a Asociat., dupa subtragerea erogatiuniloru din lun'a trecuta, care facu 388 fr. 43 cr. v. a., are in proprietatea sa sum'a de 29,089 fr. 11 cr.

Se ia spre sciintia.

§. 90. Totu in legatura cu presentarea conspectului cassei Asociat. se raportéza si aceea, ca D. advocatu plenipoten-

tiatu alu Asociatiunei Mateiu Nicol'a a tramesu la Asociatiune 150 fr. v. a. din pretiulu casei de sub Nr. 229 testata de repausatulu negociatoriu D. Dion. Telechi din Abrudu, in favórea Asociat. si venduta in 1865 cu aprobarea adunarei gener. a Asociat. cu sum'a de 320 fr. v. a., totuodata D. raportoriu aduce la cunoscienti'a comitetului, ca susu nămitulu Domnu advocatu alu asociatiunei pentru banii tramesi poftesce a se cuietá si folosinduse de ocaziune nu lipsesce a atrage atentiu-neá comitetului intr'acolo, cá pretiulu casei vendute, conformu unoru puncte din dispositiunile testamentarie ale repausatului testatoriu se se eloceze cá fondu de stipendia pentru unu teneru studente din munti.

Conclusu. Pentru sum'a de 150 fr. v. a. tramésa la asociatiune din pretiulu casei vendute susu nunitulu Domnu advocatu plenipotentiatu alu asociatiunei M. Nicol'a se i se espedéze din partea cassei cerut'a cuietantia, si totuodata se i se rescrie, ca legatulu telechianu in generale, prin urmare si pretiulu casei vendute in favórea asociat., dupace va incurge la fondulu asociatiunei, intrég'a suma se va manipulá, administrá si intrebuintiá conformu dispositiuniloru testamentarie facute de repausatulu in Domnulu testatoriu; inse de órace pretiulu casei vendute in an. 1865, inca pana acum n'a intratu intregu la fondulu asociatiunei, cu tóte aceste, ca dupa tenórea contractului dto. 13. April 1855 inchiatu cu cumperatoriulu resp. trebuca se intre rat'a cea din urma inca in 1. Noembre 1865: asia comitetulu la propunerea Rev. D. vice-presiedinte se afla indemnatu a decide, cá nunitulu Domnu se se poftésca cá se binevoiésca a serví cu deslucirile necesarie despre aceea, ca óre incassatus'au séu ba pana acum intregu pretiulu casei vendute? Si déca nu s'a incassatu, ce cauza a impedecatu acea incassare?

§. 91. D. cassariu alu asociatiunei aducéndu la cunoscienti'a comitetului, cumca cass'a asociat. posiede sum'a disponibila in bani gata pana la 2600 fr. v. a., face propunerea, ca din aceea suma se se elocéze pre atatu, catu se se póta cumperá obligatiuni urbariale in valóre nominale de 1500 fr. v. a.

Din contra D. dr. Nemesiu din motivulu, ca mai alesu fiindu de a se edá catu mai curendu fóia asociatiunei, potu se obvina spese neprevedute, propune cá sum'a disponibila se nu se eloceze deocamdata, pana ce edanduse numit'a fóia se va vedé, ca pana incatu aceea se bucura de spriginirea publicului romanu.

Conclusu. Dupa mai indelungate desbateri serióse comitetulu, dupace din deslucirile date din partea Dlui cassariu alu asociat. a devenitu la convingere, cumca considerandu proc. obvenitórie ce incurgu dupa capitalulu elocatu alu asociatiunei, cum si tacele anuale ce voru incurge dela membrii ordin. ai asociatiunei, cass'a asociat. se va aflá in positiune de a puté acoperi tóte spesele curente in sum'a preliminarata de adunarea gener. tienuta la Clusiu in 28. Aug. a. c., se afla indemnatu cu majoritatea de voturi a adoptá propunerea Dlui cass. alu asociat., dar cu acea modificatiune, ca din banii disponibili se se eloceze numai pre atatu, pre catu se se póta cumperá obligatiuni urbar. in valórea nominala de 1000 fr. v. a.

§. 92. Secret. II. cetesce o scrisória a venerabilulu capitulu metropolitanu gr. cath. din Blasiu dto. 16. Sept. Nr. 24 a. c., prin care se aduce la cunoscienti'a comitetulu prea trist'a scire despre repausarea in Domnulu a Escel. sale Dlui archiepiscopu si mitropolitu alu Albei-Iulie A. Sterc'a Siulutiu, intemplata in 7. Sept. a. c. amentënduse totuodata si despre fundatiunea facuta de repausatulu archiereu in favórea ajutorarei veduveloru preotese, si mai alesu pentru impartirea de stipendia la aceli teneri seraci, cari consacrându se diverseloru specialitati de scientia, voru progresá in scientia si moralitate in interesulu patriei si alu natiunei romane.

Conclusu. De si comitetulu asociat. in siedinti'a sa din 17. Sept. a. c. indata la primirea prea tristei sciri, si-a tienutu de o santa datoría a dá espresiune profundeí sale dureri casionate prin perderea marelui archipastoriu si prea devotatu aperatoriú alu natiunei nóstre: totusi crede ca implinesce numai o datoría de profundu respectu si reverintia catra repausatulu in Domnulu archipastoriu romanu, déca si cu ast'a ocaziune da espresiune sentimenteloru sale de condolentia, luandu totuodata spre cea mai durerósa scientia impartasirea susu atinsa a venerab. capitulu mitropolitanu.

§. 93. Secret. II. luandu in consideratiune, ca pentru stipendiale asociat. preliminate de adunarea gener. dela Clusiu s'au publicatu degia concursese resp. prin diuarele romane, face propunerea, ca pentru esaminarea si censurarea concurseloru ce voru intrá la comitetulu asociat. pentru stipendiale asociat. se se denumésca o comisiune de 3 membrii, carea apoi la tempulu seu se raporteze in astu obiectu.

Conclusu. Propunerea se primesce, si de membrii ai acelei comisiuni se alegeu Ilustr. sa D. consil. P, Manu, D. dr. Ioanu

Nemesiu si D. profes. Z. Boiu cu insarcinarea de a raportá in meritulu concurselor ce voru intrá, in siedinti'a comitetului ce se va tienea in lun'a lui Noembre a. c.

§. 94. D. cassariu presentéza conto pentru telegramulu tramesu din partea adunarei gener. din Clusiu societatiei academice romane din Bucuresci, cá respunsu la telegramulu gratulatoriu alu acelei societati, si propune a se licuidá din sum'a preliminata de adunarea generala pentru spesele extraordinarie.

Conclusu. Se asemnéza la cass'a asociat. licuidarea resp. conto sunatoriu despre 4 fr. 80 cr. v. a.

§. 95. D. cassariu alu asociat. face propunerea, cá banii incursi la fondulu asoc. de pe tempulu siedintieloru adunarei gener. pana acum se se publice in „Telegrafulu romanu.“

Asemene D. Dr. Nemesiu face propunerea, cá si protocólele siedintieloru comitetului se se publice in Telegrafulu romanu.

Conclusu. Incingénduse desbateri serióse si mai indelungate asupr'a numiteloru propuneri, D. cassariu alu asoc. Constantinu Stezariu, dupace din partea Rever. D. vicepres. si a altoru Domni membrii ai comitetului i-se facura observatiunile, ca atatu banii incursi la asoc., catu si tóte actele si protocólele asoc. se voru publicá in fói'a asociatiunei, edanda in lun'a prosima, si-retrase propunerea, resp. motiunea sa, ér' D. Dr. Nemesiu rezervandu'si propunerea sa si punenduse la votisare cu unanimitate de voturi, afara numai de votulu Dlui propunatoriu, se decise, cá publicarea protocóleloru relative la siedintiele comitetului se se amane pana la esirea fóiei asociat., carea conformu conclusului comitet. adusu in siedinti'a din 18 Septembre §. 88 p. 4) are se se edea inca cu 1. Noembre a. c., adeca in lun'a viitoria.

§. 96. In legatura cu conclusulu comitetului din 18. Sept. a. c. §. 88 p. 4) relativu la edarea fóiei asociat. secret. II. face propunerea, cá se se compuna o comisiune din membrii comitet., carea se elaboreze programulu numitei foi dinpreuna cu o provocare catra publiculu romanu pentru imbraciosiarea si spriginirea acelei'a atatu materialmente catu si moralmente.

Conclusu. Propunerea se primesce si de membrii ai comisiunei se alege: D. Pavelu Dunc'a consiliariu, D. Dr. Ioanu Nemesiu, D. profesoriu Zacharia Boiu si D. redactoriu Nic. Cristea cu acea insarcinare, cá avendu in vedere principiiale generale, relative la foi'a asociat. coprinse in statutele asociat., se elaboreze catu mai curendu programulu cestiunatu dinpreuna cu resp. provocare catra publiculu romanu, cá cu modulu

acest'a in celu mai scurtu tempu convocanduse comitetulu in o siedintia extraordinaria cestiunatulu programu, cum si provocarea resp. se se pota luá la discussiune meritoria si astu-feliu statorinduse se se póta aduce catu mai curendu la cunoscientia publicului romanu, si anume: provocarea pre calea diurnaleloru nationale, ér' programulu in cea de antaiu brosiura lunaria a foiei edande.

§. 97. D. bibliotecariu referéza, cumca redactiunea foiei bisericesci, intitulate: „Sionulu romanu“ a daruitu pentru bibliotec'a asociatiunei cate unu exemplariu din foi'a sa dela inceputulu anului curente pana acum, si ca totuodata se promite a servi si pre viitoriu cu cate unu exemplariu pentru asociatiune.

Conclusu. Ofertulu se primesce si onor. redactiuni i se exprima multiamita protocolarmente.

§. 98. D. cassariu alu asociatiunei presentéza conspectulu despre interesele intrate la fondulu asociatiunei dupa couponii obligatiuniloru metalice si ale imprumutului de statu, obvenitorie in 1. Oct. a. c. Acele interese facu in B. N. 2 fr. 63 cr., ér' in argintu 12 fr.

Se ia spre sciintia.

Cu aceste siedinti'a comitetului inceputa la 10 óre inainte de amiadi se inchia la 12 óre.

Sibiu, in 8. Oct. c. n. 1867.

I. V. Rusu mp.,
secr. II.

I. Hannia mp.,
vice-presiedinte.

Despre istori'a Transilvaniei dupa com. Emericu Mikó.

Introductiune.

In Nr. 1 alu acestei foi periodice voindu a pre'nsciintia pe on. nostrii lectori despre publicarea mai multoru documente istorice, am dísu la pag. 10, ca oricandu s'ar intempla cá se lipsésca manuscrite de ale altoru barbati de sciintia, carii se voru fi ocupandu cu alte specialitati, adica oricandu imi va remanea spatiu deschisu, totudeaun'a voiu publica documente istorice etc.

Dupace am publicatu cele trei catalóge de documente istorice, m'asi putea apuca prea bine de impartasirea documenteloru istorice s. a. din cate am la mana, pentruca in adeveru alte manuscrite afara de cele oficióse dela on. comitetu nicidcum nu mé imbuldiescu. Intr'aceea meditandu mai multu asupra acestui inceputu, infatiosandu'mi spaimantatoriale lacune

cate se afla in istori'a Transilvaniei, cumpanindu totuodata marele adeveru coprinsu in cunoscut'a sententia, non omnia possumus omnes, precum si ca progresulu va fi mai siguru, déca vomu purcede dupa unu metodu órecare, m'am determinatu a'mi margini faticele mele numai la istori'a Transilvaniei. Cu atatu mai virtosu credeam ca trebue se'mi tragu acésta mediuina, cu catu istori'a acestei tieri si frumóse, si clasice, si amaru cercate, in mani'a tuturoru incordariloru facute pana acuma se afla inca numai in fragmente, ce e dreptu inse, fragmente insuflatóre de totu respectulu.

Póte fi ca acésta tesa a mea din urma se va afla de fórte utezata. Cu tóte acestea eu imi voi pregeta pentru astadata a mi o lua in aparare, ci in loculu meu voi lasa se vorbésca unulu din cei mai renumiti compatrioti ai nostrii, totuodata membru alu academiei ungueresci de sciintie, éra acela este esc. sa dn. com. Emer. Mikó, auctoriulu disertatiunei istorice inaugurale titulate: Despartirea Transilvaniei de Ungari'a*). Acestu auctoriu constata pe deplinu lips'a istoriei transilvane; inse cum? Acésta se va vedea in decursulu acestei recensiumi.

I.

Intre anii 1854 si 1856 pre candu despotismulu militariu, civilu si bisericescu incalchandune pre toti fara multa distinctiune apasá greu asupra cerbiceloru nóstre pentru pecatele politice dintre anii 1848—49, com. Em. Mikó vediendu ca nici pentru magiari nu a mai remasu vreunu altu campu de activitate nationala, isi propuse a publica in limb'a magiara unele cronice, mai multe documente istorice si nesce legi vechi pana atunci netiparite, ceea ce s'a si intemplat. „Se facemu iubite amice pe calea literaturei catu putemu face: pentruca si de altmintrea nu putemu face altuceva folositoriu si duratoriu.“ Asia 'i scrisese fostulu gubernatoriu comite Iosifu Teleki cu o septemana mai nainte de mórtea sa.

Comitele Mikó adresanduse in a. 1865 catra compatriotii si mai virtosu catra connationalii sei cu o preuventare premisa la „Datele istorice transilvane**“)“ din Tom. I. le dice intre altele:

„Compatrioti! . . . Noi trebue se muncimu, pentrucá na-

---

*) Erdély különválása Magyarországtól. Budán. 1860. 129 pagine 4° mare.

**) Erdélyi történeti adatok.

tiunea noastră se aiba viația; trebuie se învetiamu, pentrucă se putemu da peptu în lupta cu timpurile; — trebuie se învetiamu mai virtosu trecutul și istoriile patriei noastre.“

„Istori'a fiacarei epoci este unu testamentu, pe carele fiii faptuitori și petrunsi de datorintiele lor ilu lasa urmasiloru. Din sum'a acestoru teste se gatesce apoi testamentulu celu mare și generalu, pe carele geniulu creatoriu ilu compune din fragmentele de documente și evenimente adunate din multi secolu, pentrucă se fia de învetiatura, de cautațore (oglanda), de firu alu Ariadnei pentru secolii viitori și pentrucă natiunea ce'si pregatesce immortalitatea în faptele sale.“

„În acésta patria totu unghietiuulu de pamentu, fiacare anu și fiacare periodu alu locuintei noastre milenarie face cate o parte a istoriei noastre; éra istori'a noastră este însasi ecsistenti'a noastră nationala. Candu încéta istori'a, natiunea e perduta. Candu istori'a curge cu lustru și putere, natiunea re'nvia. În viați'a unei natiuni de domne-ajuta numai acelea fapte au viitoriu, care 'și au radecin'a lor în trecutul ei.“

„Deci se adunamu materialulu, se edificamu templulu trecutului, pentrucă generatiunile viitorie se aiba locu, unde se védia adunati pe ómenii sei cei mari, unde se se póta aduna și ei întru onórea strabuniloru sei scl. scl.“

Dupace c. Mikó indémna pe compatriotii și mai alesu pe connationalii sei în modulu acesta la adunarea de materialu istoricu și îi róga în totuadinsulu cá se invetie fórte bine istori'a Transilvaniei, apoi sub titulu de „Orientare asupra istoriografiei și a compilarei de date, cu respectu la incercarile de aceeași tendintia facute în Ungari'a,“ dupa o scurta aruncatura de ochiu preste trecutu pune tes'a cumca:

Istori'a Transilvaniei inea nu este scrisa în coneciune cronologica.

Acésta tesa eu o aruncasem unei foi din Clusiu pe la a. 1861, din care cauza dn. redactoriu alu aceleiasi me infruntá aspru. Într'aceea argumentele cu care com. Mikó isi proptise tes'a sa în an. 1855 era cunoscute la publiculu iubitoriu de sciinti'a istoriei și cunoscatoriu de limb'a magiara. Noi vomu reproduce aici acelea argumente numai pe scurtu, vomu scóte adica esenti'a din XXXI. pagine, éra alaturea vomu adaoge dela noi aceea ce se pare ca com. Mikó cu tóta diliginti'a sa perduse cu totulu din vedere.

Asia dara marele principatu alu Transilvaniei pentru ce n'are istoria întru adeveratulu întielesu alu cuventulu? Dupa

com. Mikó din cause nenumerate, din care inse Ecs. sa numera numai unele si anume:

1. Pentruca in organisatiunea acestei tferi a lipsitu din capulu locului unitatea. Magiarii, secuii si sasii au fostu — unu corpu politicu, inse dóua inimi si dóua suflete, adica o inima si unu sufletu magiario-secuiescu, alta inima si altu sufletu saso-nemtiescu.

Aici dn. comite a uitatu, ca in Transilvani'a mai fusese dela inceputulu inceputului inca si unu altu corpu cu o alta inima si cu altu sufletu, tóte trei romanesci. Ci despre acésta tocma la urma mai pre largu.

2. Pentruca in viati'a publica de statu a Transilvaniei a lipsitu continuitatea, adica acésta tíera avea nume candu de parti întregitórie, candu de statu autonomu, candu éراسi de provincia reincorporata, éra apoi uneori era mai mare, alteori mai mica; riulu ei istoricu se revarsá in alu Ungariei, éra alte-dati curgea alaturea, inse numai cá de rangulu alu doilea.

La acestu punctu ne luamu voia a observa dlui comite filoistoricu, cumca tocma prin asemenea fase, inca si catastrofe au mai trecutu si alte tieri europene, care inse isi au istori'a loru scrisa prea bine si cu tóta putintiós'a adeveritiune.

3. Pentruca la diferitele popóra ale Transilvaniei nici odata nu a ecsistatu, séu incai nu a predomnitú identitatea simtimenteloru si a intereseloru, care se fia duratu p'ntre tóte impregiurarile, séu incai se fia avutu ele tóte unu singuru scopu comunu patrioticu si se 'si fia concentratu puterile macaru pe campulu sciintieloru.

In acestu punctu este multu adevéru. Comitele Mikó ilu si deduce si demustra mai pre largu. Nevoiesi'a constitutiune a recunoscutu trei pamenturi, séu mai bine trei tieri in aceea si tíera, apoi totu in acea tíera au fostu trei natii politice si patru secte de natii (asia se esprima dn. Mikó); dupa aceea fiacare din acestea isi are istori'a sa. Benkó, Baranyi, Székely Mihály, Lakatos s. a. s'au ocupatu cu secuii, Schlözer, Seivert, Eder cu sasii; la care noi adaogemu, ca cronicarii romanesci, de carii com. Mikó inca nu aflase nimica, s'au ocupatu cu romanii. Secuui s'au inchinatu numai muntiloru sei, pentruca ei si astadi numai acolo sciú se traiésca. Sasulu isi cunósce patri'a sa numai in pamentulu demarcatu prin muntii Buceci, Surulu, prin ai Fagarasiului si ai S. Sebesiului. Magiarii au gravitatu totudeaun'a catra Ungari'a, de unde s'au stracuratu incóce.

In acestea com. Mikó are dreptu; de romani inse éراسi

itã se ni'i arate locuindu — cu prea puțina esceptiune — preste tóta suprafati'a Transilvaniei.

Nu negamu nici noi, ca acestea n'ar fi dificultati pentru istoriografulu Transilvaniei; dara óre ce au fostu Franci'a si Spani'a, Itali'a si Angli'a pana inainte cu dóua si respective trei sute de ani? Cu tóte acestea ele 'si au istoriile loru. In-sasi Turci'a isi are istori'a sa scrisa mai bine decatu este chiaru a Ungariei. Si ce au fostu óre Belgiulu cu Oland'a si ce este pana astadi Elveti'a? Acelea staturi inse totusi se bucura de istoriografi escelenti, éra poporulu s'a convinsu pana acuma, ca in istoriile scrise de ei afla adevéru, éra nu fabule nici falsificari cu ridicat'a.

4. O alta cauza pentru care nu s'a pututu scrie istori'a Transilvaniei pana in dilele nóstre o afla com. Mikó inca si intru situatiunea tieriei, cá un'a ce ar fi asediata la o parte, precum si in referentiele si legamentile politice ale ei.

Com. Mikó desfasiura si acestu argumentu alu seu mai pre largu; cu tóte acestea pre noi nu ne póte convinge intru nimicu. Adica cum este asediata Transilvani'a la o parte, de unde pana unde? Tocma din contra, situatiunea Transilvaniei intre Rom'a nóua (Bizantiu) de una, intre Bud'a séu Vien'a de alta parte, este un'a din cele mai interesante, precum pentru politicu, intocma asia si pentru istoricu. De n'ar mai fi alta cauza, acésta singura ar fi fostu prea de ajunsu, pentru cá istori'a Transilvaniei se insufle ori si cui celu mai viu interesu din lume. Chiaru greutatile cele mari, cu care Transilvani'a avuse a se lupta in decursulu secoliloru pentru ecsistenti'a sa, enumerate de com. Mikó cu atat'a caldura si óresicum doiosía patriotica, ar fi trebuitu se sierbésca de inpintenare filoru sei, pentrucá se'i scrie si pastreze anele si se'i compuna istori'a ei. Tocma in tierile care prin situatiunea politica si configuratiunea loru geografica sunt constrinse a balantia pururea intre cate dóua si trei staturi, se desfasiura o multime nenumerala de cele mai interesante evenimente in adevéru istorice. Si intru adevéru, ca judecandu din tóte urmele istorice cate s'au mai pastratu cá prin o minune pana in dilele nóstre, marele principatu alu Transilvaniei a trebuitu se fia fórte bogatu de asemenea evenimente.

Din tóte acestea noi incheiemu, cumca causele nescrieri istoriei nóstre trebuie se se caute cu totulu airea, éra nu acolo unde le arata com. Mikó.

Pentrucá o tíera se'si póta avé istori'a sa, trebuie se'si aiba

mai anteu libertatea. După noi form'a regimului în Transilvani'a fusese despotica atatu până la Mohács (1526), adică pe catu timpu a statu într'o unire mai strinsa cu corón'a Ungari'a, catu și după separarea ei de acea coróna până la an. 1692, pentrucă de și ea éra autonóma în afara, în sinulu seu înse despotismulu de facto și-a batutu totudeaun'a jocu de libertatile scrise. Preste acésta chiaru acelea libertati éra legiuite și sancționate numai pentru cate 50 multu 60 mii familii, adică pentru boierime și pentru o parte a burgesiei, éra poporulu preste totu éra sclavu întru tóta puterea cuventului. Au nu scie com. Mikó, ca era timpuri, în care necum ómeni de clasele ínferióre, dara nici chiaru magnatii tierei nu cutezá se apuce condeiulu spre a compune cate o simpla epistola privata. Chiaru și cronicelé publicate de ecel. sa ne pastrara cateva ecsemple de cea mai scarbósa tiranía în acestu respectu. Nici odata cei dela putere n'au suferitu de buna voia, cá se se consemne faptele și evenimentele petrecute în Transilvani'a. Acestu adeveru comprobatu sí pana astadi cu sute de documente se póte lua de regula generala nu numai pana la 1692, ci toema pana la 1780, adică pana la nemuritoriulu și în veci neuitatulu imperatu Iosifu. Totu ce cade afara din acésta regula, se póte considera numai cá esceptiune ivita ici colo p'între intunecimea secoliloru. Onóre și multiamita acelu esceptiuni.

Ce se mai dicemu óre și de acelea cronice și istorii, care scriinduse trebuea se ésa pe gustulu și în interesulu celoru dela putere, séu adică după tipulu și asemenarea loru? Insusi istoriculu modernu magiaru episcopulu Michailu Horváth descopere lumei cateva din ecsemplele cele mai frapante întru întielesulu acesta. Alte tieri și alte popóra înca au suferitu sub despotismuri diverse; cu tóte acestea ele au mai avutu și parte și de cate unu periodu de resuffare, în catu s'au mai pututu reculege tragendu'si computu cu trecutulu, luandu la cate o revisiune faptele parintiloru și ale strabuniloru, ordinandu'si archivele, culegêndu documentele, scriindu istori'a. Pentruce óre Transilvani'a nu au pututu avé cum amu dice asemenea periode lucide și de repausu? La pag. VIII. c. Mikó sustiene, ca anume sub principii patriotici patriotii au fostu constrinsi a'si apara tíer'a totu cu sabi'a în mana. Ci alte tieri și staturi înca se aparara, ba ele 'și apara — din nefericire — ecșistinti'a loru pana în dió'a de astadi totu cu sabi'a inpumnata, pentrucă altmintrea de ce ar tienea staturile europene pana la trei milióne barbati necurmatu în arme?

Se erte inse dn. com. Mikó, ca Transilvani'a inca avuse cateva perióde lucide si de repausu, in care istori'a inca s'ar fi pututu scrie si cultiva prea bine. Insi dn. comite consemna la altu locu asemenea perióde. Deci déca istori'a patriei nu s'a pututu scrie si cultiva nici in acele timpuri, caus'a principala trebuie se se caute numai in despotismulu de acasa.

Un'a alta cauza pentru care Transilvani'a nu se póte bucura nici pana in ór'a de fatia de istori'a sa, o aflamu noi chiaru in caracterulu maioritatiei pucniloru cronicari cati isi luara fatig'a de a consemna cate ceva din evenimentele acestei tieri. Com. Mikó inca va fi observatu, cu cata grija se ferescu cei mai multi cronicari a consemna si faptele patrate in acésta tíera inca si de poporulu romanescu, a decopia rol'a istorica pre catu o a jucatu si acésta natiune in acésta fortaréti'a a naturei in cursulu tuturoru secoliloru si in mani'a tuturoru legiloru de proscriptiune. Numai din acésta impregiurare se póte explica o parte fórte insemnata a lacunelorú nóstre istorice, care nici ca se voru putea complini, pana candu inca istoricii mai noi desbracandu orice prejudetiu, órice superstitiune si natiunala, si politica, si chiaru confesiunala, nu voru da si romaniloru in istori'a patriei acelu locu, pe care'lu indegetéza cateva mii de documente istorice scóse pana in dilele nóstre la lumina, apoi ésa rol'a istorica jucata de romani spre laud'a si glori'a, séu spre defaim'a si rusínea lorú, totu atat'a, ca istoriculu n'are se caute in ochii nimenui, fia aceia inca pe atat'a de frumosi. Insi comitele Mikó recunóscce, ca pana acum'a scriindu unii altii mai multu numai istori'a natiunei lorú, eo ipso nu s'a pututu scrie istori'a patriei. De aici eu me vediu in dreptu a incheié ca: adeverat'a istoria a Transilvaniei se va scrie numai atunci, candu se va intretiese in aceea si istori'a intréga a natiunei romanesci transilvane. Cu alte cuvente: Turnati istori'a natiuniloru transilvane in o singura forma numita patri'a, luati adica istori'a romaniloru, a magiario-secuiloru si a sasiloru la unu locu, ordinati-o dupa tóte legile istoriografiei, pentrucá se aveti istori'a patriei.

Dn. comitele Mikó arunca o cáutatura de ochiu si preste trecutulú literaturei istorice transilvane, despre care cu alta ocaziune.

G. Baritiu.

(Continuatiunea in Nr. viitoriu.)

C l i o.

Ex Indice Supplementari Codicis Diplomatici Illustr. D. Comitis
Josephi Kemény in XII Tomos distributi.

(† Barcia olim Terra Borza.

Anno Chr. 1211 Suplem. Cod. Dipl. Tomo I. pagina 21, 22. Anno 1212 pagina 23; anno 1213 pag. 24; anno 1218 pag. 24; anno 1223 pag. 26 quater; anno 1224 pag. 28 ter.; anno 1225 pag. 29 quinquies; a. 1225 pag. 30 bis, a. 1226 pag. 32 bis, anno 1231 pag. 41 bis, a. 1232 pag. 42, anno 1234 pagina 46.

1228. Libertinus. Tomo I. pag. 35.

1228. Servus. Tomo I. pag. 35.

1252. Valachi. Tomo I. pag. 61.

1290. Valachi. Pagina 109.

1291. Jobbagiones castri albensis pag. 116.

1291. Valachi supl. Cod. dipl. Tomo II. pag. 258.

1292. " " " " " " 259.

1324. Valachi supl. Cod. dipl. Tomo I. pag. 229, 231.

1342. Valachi pag. 348.

1366. †) Valachi ante mille annos incolae transilvani. Suplem. Codicis diplom. Tomo II. pag. 34.

1366. Valachi ibidem, pag. 53, 55, anno 1368, pag. 93.

1368. Vajvoda Valachorum Comes Balk pag. 93.

1377. Ovium quinquagesima pagina 192.

1377. Valachorum quinquagesima ibidem.

1383. Valachi pag. 228.

1391. Forum Dominale pag. 258, idem anno 1406, pag. 384 ex anno 1410, pag. 413.

1391. Jobbagionum libera migratio, pag. 258.

1398. Valachorum Decimae, pag. 308.

1400. " " " " " " 314.

1415. (inter ex 1419) Insurrectio. Supl. Cod. dipl. Tomo IV. pag. 2.

1420. Forum Dominale. Supl. Cod. dipl. Tomo III. pag. 57.

1420. Jobbagio, ibidem. " " " " " " 57.

Jobbagiones, eorum libera migratio a. 1423 pag. 86, anno 1439 pag. 224, anno 1447 pag. 283, 289, 301, ter.

1425. Decimae Valachorum. Supl. Cod. dipl. Tomo III. pag. 91.

1430. (†) Valachorum rebellio. Suplem. Codicis diplom. Tomo III. pag. 117, anno 1437 pag. 193, anno 1438 pag. 199 bis; anno 1438 p. 201.

1434. Nobilium Contributio, ibidem pag. 154.

1437. Unio Trium Nationum. Supplementum Codicis diplomatici pagina 193 ex anno 1438 pagina 199.

1439. Valachorum nobiles. Supplementum Codicis diplomatici Tomo III. pag. 209 ex anno 1444 pag. 275.

1448. Valachi Schismatici, ibidem pag. 315.

1451. Valachorum Decimae, ibidem pag. 91.

1453. Valachicales Districtus Comitatus Hunyad conditionati pag. 355.

1456. Decimae quinquagesimarum Regalium. Supplementum Cod. dipl.

Tomo IV. pag. 24.

1457. Assecuratorium Diploma Ladislai regis pag. 42.

1459. † Unio pag. 55.
1463. Insurrectio pag. 96.
1468. Valachi. Supl. Cod. dipl. Tomo IV. pag. 189.
1469. " " " " " " " " 191.
1470. Contributio. Tomo IV. pag. 221.
1472. Testandi facultas Cleri transilvanici. Tomo IV. pag. 257,
1474. Valachi Tomo IV. pag. 278.
1486. Tributum. Suplem. Cod. diplom. Tomo V. pag. 22, anno 1488,
pag. 59 bis, anno 1492 pag. 114, anno 1489 pag. 199.
1486. Urbarium, ibid. pag. 22.
1486. Jobbationum non libera migratio pag. 17.
1486. Contributio Unius Auri pag. 20.
1490. Insurrectio. Suplem. Cod. dipl. Tomo V. pag. 89 bis anno 1493
pag. 125, anno 1502 pag. 287, anno 1508 pag. 354, anno 1510 pag. 345.
Vide Militia.
1493. Valachi. Supl. Codicis diplom. Tomo V. pag. 134.
1493. Cerevisia Supl. Cod. dipl. Tomo V. pag. 132.
1494. Clastra Valachorum in Transilvania. Tomo V. pagina 137.
1495. Valachi. Tomo V. pag. 149.
1497. Jobbationum conditionata migratio. Tomo V. pagina 181, anno
1499 pag. 203 bis.
1497. †) Jobbationes 10 annis in fundo Saxonum habitantes non re-
petantur amplius. Tomo V. pag. 181.
1498. Valachi Saxonibus damna inferunt. Tomo V. pag. 199.
1498. Valachi, ibidem pag. 299.
1504. Valachi. Tomo V. pag. 299.
1506. Valachi. Tomo V. pag. 334, 342.
1506. †) Unio Trium Nationum Tomo V. pag. 331.
1506. (Praescriptio 32 annorum. Tomo V. pag. 337.
1506. Slavi in Transilvania. Tomo V. pag. 343.
1506. Slavi et Valachi Saxonibus injurias inferunt pag. 343.
1507. Malefactores Saxonibus damna inferentes puniendi pag. 345.
1507. Valachi pag. 345.
1515. Valachi. Supl. Cod. dipl. Tomo VI. pag. 14.
1519. †) Jobbationes in terra Siculorum. Tomo VI. pag. 215, 216.
1423. Valachi pag. 92.
1531. (ante) Urbarium Tomo VI. pag. 183.
1541. Valachi. Tomo VI. pag. 346.
1541. Assecutoriae Ferdinandi I. de conservandis juribus transilva-
norum. Tomo VI. pag. 346.
1548. Valachi, ibidem pag. 392.
1553. (Insurrectio. Supl. Codicis diplomatici Tomo VII. pagina 91,
anno 1576 pag. 411 bis.
1566. †) Siculis Jobbationes in Sicilia donantur. Supplementum Codicis
diplomatici Tomo VII. pagina 165.
1567. †) Siculis Jobbationes in Sicilia donantur. Supplementum Codicis
diplomatici Tomo VII. pag. 194.
1571. Censura librorum demandatur. Tomo VII. pag. 291 et 293,
ubi plura data historica desuper.
1571. Typographiae, ibidem pag. 291.

1573. Papiracea mola Cibinii, ibidem pag. 331.
1595. Valachorum Episcopus Joannes Prislopi, ut a singulo Popa unum florenum desummere valeat. Supl. Cod. dipl. Tomo VIII. pag. 393.
1607. Valachorum episcopus Száva. Conferuntur ei Bona in Banatu. Supl. Cod. dipl. Tomo IX. pag. 73.
1609. Privilegiales pro Episcopo pag. 118.
- Saxonum terram olim pertinuisse ad Comitatum Albensem & Küköllö-ensem asserit Benkő Milkov. Tomo II. pag. 254—259.
- Comp. Cst. P. V. Ed. 45 haec habentur: „a száz Papok adjanak Tallerot 500, melynek 100 Tallerát az oláh Esperestek adják meg!“ Si hoc loco intelliguntur Archidiaconi Valachi in terra Saxonum existentes“ tunc quid potest concludi?
1614. Calugeri Remetenses Comitatus Albae inferioris. Supl. Codicis diplom. Tomo IX. pag. 185.
1614. Dto Privilegiales pro Episcopo pag. 192.
1619. Episcopus Gennadius pag. 249.
1622. (†) Valachi praestent decimas Pastoribus Saxonice pag. 263.
1636. Valachorum Episcopus Georgius Gyenadi et Privilegium. Suppl. Cod. dipl. Tomo X. pag. 51.
1647. Valachi praestent Decimas Parocho Saxonico pag. 149.
1648. „ „ „ „ „ „ 153.
1653. Stephanus Simon Episcopus et ejus Privilegiales pag. 203.
- Colonorum filios studia sua in tenera aetate prosequentes patroni sub onere 1000 Rfl. invitos a studiis abstrahere ne praesumant. Art. 8, anni 1624 23. Junii, Art. 2 anni 1635.
1656. Valachorum episcopus Száva Brankovics. Tomo X. pag. 235.
1659. „ „ „ „ „ „ 247.
1659. Valachorum Popae immunitantur a decimis & nonis. Tomo X. pag. 247 & 386.
1659. Száva Brankovics. Tomo X. pag. 247.
1663. Valachorum Popae immunitantur a decimis & nonis. Tomo X. pagina 267.
1666. Lugosienses domiciliantur in Borband. Tomo X. pag. 291.
1672. Immunitas Poparum, quae 1663 renovatur sub Száva Brankovich pag. 384, 385.
1675. Privilegium in favorem Poparum. Tomo XI. pag. 5.
1679. Episcopus Száva Brankovics. Privilegium ut ab omni Popa 1 flor. desummat. pag. 45.
1682. Popae immunitantur a decimarum praestatione. Tomo XI. pagina 55, 63.
1692. Popae in fundo Regio. Tomo XI. pag. 137, 138, 143, 155 bis.
1698. Popae Tomo XI. pag. 331, 357.
1699. Popae Tomo XI. pag. 395.
1699. Privilegiales Unitorum pag. 389, 395.

Comerciulu anticu si comerciulu modernu.

Ni se pare ca nu numai noi, ci intregulu publicu cititoriu alu acestei foi va fi asteptandu, ea dupa cele doua disertatiuni publicate din sciinti'a

economiei nationale se urmeze si altele din condeiele barbatilor de specialitate in interesulu culturei poporului romanu, pentrucá asia se fia satisfacute cerintiele. Pre candu ne aflamu in asemenea asteptare, ne veni la mana o disertatiune a dlui Ioanu Eliadu veteranulu scriitoriu genialu si publicistulu alu natiunei romanesci. Acea disertatiune tiparita la Bucuresci in forma de fói'a volanta in 4° micu de 16 pagine este titulata:

Comerciulu anticu si comerciulu modernu.

Comerciulu anticu se imparte in dóua epoce, séu mai bine perióde, unulu incependu dela fenicieni si evrei, éra altulu dela Iuliu Cesaru inainte. Din ambele acestea perióde vedemu istori'a critica a comerciului anticu in-tretiesuta ici coela cu alusiuni la presentu. In amendóua natur'a comerciului anticu este condamnata fara crutiare si inferata cá nascatórea si propagatórea celei mai spúrcate coruptiuni, despre care lumea moderna cu tóte ticalosiile si blastematiile sale nici ca isi póte face o idea chiara si nici se mai dea cერიulu cá se si-o faca.

Partea a dóua a disertatiunei se ocupa cu comerciulu modernu, carele nu numai e tractatu de auctoru cu mai multa crutiare, ci este si recomandatu popóraloru, cu conditiune inse, ca totu ce se va fi mai aflandu in elu remasitia din spurcatiunile comerciului anticu si din tóte apucaturile lui cele nerusinate, se fia delaturatu si evitatu. Noi romanii inca avemu trebuintia imperativa de comerciu; inse ce feliu de comerciu? La acésta intrebare voiesce se respundia dn. Eliadu, inse asia cá, pre catu observaramu, se ne dea totu-odata a pricepe, cumca comerciulu carele se pórtá astadi intre romani, este nu numai pagubitiosu, ci totuodata si coruptivu, destructivu si rusinatoriu.

Dn. Eliadu ne va da voia cá se reproducemu aici cateva pasage din disertatiunea dsale, atatu cá de proba a tendentiei sale, catu si cá in forma de recensiuine, inse asia, ca vomu fi constrinsi a ne folosi in reproductiune de ortografi'a usitata acilea, din cauza mai alesu, ca mai multe semne ortografice aplicate in acea disertatiune in tipografiile de aici lipsescu séu de totu, séu ca unele se afla in o catatime fórte ne'nsemnata, in catu ele totu nu aru fi de ajunsu spre a reproduce macaru o pagina.

Auctoru lu isi incepe scrierea sa dicendu:

Comerciulu, cá multe specialitati si meserii, isi are oríginea in Asi'a.

Popolii primitivi fura mai anteiu venatori cá toti selbaticii, apoi pastori cá nomadii, si apoi stabilinduse devenira agricultori.

Cá mijlocitori intre aceste stari de ómeni esira negutiatorii séu comerciantii, spre a facilitá schimbulu producteloru unoru popoli la altii.

La aceasta meseria nu se putea apleca decatu ómeni mai apti spre speculatiune, si cupiditatea ce in totudéun'a si mai virtosu in starea de barbaria predomina cá prin instinctu, facu pe negutiatori a crede, ca acésta meseria de schimbu se basa pe lucru séu casligu, cumu se dice dincolo de Milcovu, ca cu atatu adeca prospera mai multu, cu catu va da cineva mai pucinú pe unu obiectu séu unu productu, si 'lu va vinde apoi pe mai multu. „Eftinu se cumperi si scumpu se vindi.“ Eaca macsim'a comerciului primitivu.

De aci eaca o meseria ce vine a se folosi din perderea si a producoriloru si a consumatoriloru.

Cupiditatea séu lacomi'a de castigu impinse apoi acésta meseria fatalmente in multe vitiuri proprie de a amagi lumea: mintiuna, fraudá, dolu

séu vulpenia, juraminte si insusi furare fura binevenite la primii comercianti, daca 'i ajutá spre a'si mari folósele.

Descendentii séu discepolii primiloru comercianti pana astadi prin traditiune conserva aceleasi gesturi, tienu acelasi limbagiu pretutindeni:

„Dieu pre legea mea! daca nu pagubescu.“

„Se me bata Dumnedieu! daca nu me tiene pre mine mai multu!“

„Pentru Dumneata am otaritu se pagubescu, numai se te facu musteriu.“

„Haide! dar crede-me ca nu'mi dai nici jumatate din catu me tiene.“

Si alte asemenea.

Si candu dice ca pagubescu pe jumatate, se simte celu mai multiamitu in sine, daca 'ti va lua doua séu trei pretiuri din valórea cuvenita.

Se mai vorbimu si despre darea cu cotulu? despre lips'a la dramuri? schimbarea marfei? incarcarea la compta? rivalitatea si lupt'a fiacaruia de a'si stinge, daca s'ar puté, pre concurentulu seu? tendinti'a fiacaruia la monopolu? inventarea cametei ce ruina pre ori-cine are nevoia de a se imprumuta?

Din cea mai inalta antichitate eara, toti cati incepura a se specula cu cumperatórea si vinderea de vite si insusi de ómeni, nu li s'au parutu asia de greu nici asia de scrupulosu a alerga si la furatu.

Pana astadi cati sunt negutiatori de cai cei mai multi suntu si hoti séu gazde de hoti de cai. Ba au inca si ingeniós'a dicatóre care o spunu cu mare placere:

„Ori-ce fura cineva, cauta se'lu duca la spinare: bietulu calu in sa! te duce elu pe tine.“

Astadi traficulu cu ómenii nu este iertatu. Mai inainte se vindea si se cumpara bietii tigani. Astadi fetele romaniloru numai au implutu Alecsandri'a in Egiptu si Constantinopolu, furate de nísee disi negustori si vendute acolo spre prostitutiune.

Si apoi precum dela negociu de cai ajunge cineva la furtu de cai, asemenea dela furtu fatalmente ajunge si la omoru spre a'si asicura cele furate.

Se fia óre reutatea in genere a ómeniloru ce dete negociului aceste origini care de catu care mai injurióse? séu faptele, gesturile, apucaturele la care era nevoita se alerge acésta meseria? séu fatalitatea ca in epoch'a in care s'a nascutu, in locu de a fi condusu de ratiune ce a dominatu la desvoltarea séu educati'a tuturoru sciintiiloru si artelor, bietulu comerciulu cá pruncu in mijloculu barbariei avú dreptu guvernanta séu pedagóga cupiditatea?

Noi credemu ipotes'a din urma, si ne vomu esplicá candu vomu vorbi de comerciulu modernu. (Va urma).

Din foile nóstre nepolitice

érase ni se adunà de 15 dile incóce unu buchetu frumosielu.

Archivulu Nr. XIII. continuandu a se ocupa cu lucrarile societatei academice a intratu binisioru pe terenulu criticeii. Alu doilea articolu este érase strinsu scientificu despre limb'a latina, este o recenziune fórté interesanta pentru filologi facuta asupra cartiei dlui Amadeu de Chafx de Saint-Aymour,

titulata: La lanque latine étudiée dans l'unité Indo-Européenne, histoire — grammaire — lexicque. Paris, 1868, 8°. Biografi'a lui Georgie Sincai scrisa de elu insusi, cu o elegia latina a lui comentata in mai multe note. Column'a trajana, judecat'a asupra ei. Fastii romani. Era sub notitii diverse in legamente cu cele impartasite in „Federatiunea“ despre famili'a Rákoczi date istorice despre originea romana a catorva familii fruntasie astadi cu totulu magiarizate, precum grafi Csáki, Majláth, renumitul Gasparu Bekes, despre care F. Forgach contimpuranulu seu in Comentariis rerum hungaricarum dice curatu si inca suduindu'lu, ca a fostu ex Valachis oriundus, adica cá si familiile Iosika, Huszár (cea vechia, nu cea noua), Kendeffy, Bethlen de Bethlen (nu si de Iktár), Nalátzi, Barcsai etc. etc.

Convorbirile literarie publica din itinerariulu facutu intre romanii din Istri'a de repaus. Ioanu Maiorescu. Tabl'a misieliiloru de V. Alecsandri o séra din junfa, de S. L. Budnarescu. Poesii.

Fóia societatii pentru literatur'a si cultur'a romana in Bucovin'a Nr. 3 ne aduce protocolulu adunarei gener. a IV. tienuta de aceeași, cuventarea dlui presiedinte G. cav. de Hormuzache si disertatiunea fratelui seu dn. Alecs. de Hormuzache „despre caracterulu si tendinti'a invetiamentului publicu la noi.“ Lectur'a intregului acelu Nr. te imple de bucuria si sperantie bune, pentruca vedi cu cata ardóre este imbratiosiatu si in Bucovin'a caus'a culturei nationale romanesci; totuodata iti vine se strigi in audiulu popóraloru de prin pregiuru: Fericitu Bucovina, care ai nascutu pre fratii Hormuzache.

Amvonulu dupa óresicare pedeca ce intempnase ne aduce cu Nr. 5 dóua predice si alti cativa articoli, cum si impartasiri literarie.

La Famili'a Nr. 10 pag. 117, unde se vorbesce despre Dora d' Istria (princes'a Elen'a Mich. Gica) reflectamu pe oñ. redactiune, cá se nu crédia colegei redactiuni magiare din Pestea, pana nu'i va arata autografulu cocónei Elena. Pe la a. 1832 imi aratá repaus. filoistoricu si compilatoriu Alecs. Mike din Clusiu intr'o fóia magiara unu articolu scrišu din — Unguri'a de preste Caucasu, scii dta, colo, departe departe . . . cu citate din limb'a unguriloru de acolo din Asi'a. Pana astadi mai tienu minte din acelu articolu terminii Piribék és Martalocz, cá cuvente magiare aflate atunci próspete in fundulu Asiei la magiarii de acolo. Dómne cum me mai mirám intru nevinovati'a mea si cum mai doriám se ajungu si eu odata in

fundulu Apeniniloru, pentrucá se cautu pe acolo romani si cuvente romanesci. Dn. Mike inse suridiendu imi dise: Din totu ce ai cititu nici unu cuventu nu este adeveratu.

De altmintrea pre catu cunoscuseramu noi crescerea din casa a familiei repaus. mare banu Mich. D. Gica, frate mai mare alu fostului Domnu Alecs. D. Gica, apoi aceea fusese in adeveru romanésca. Deci credeti ca simtiulu nationalu si dorinti'a sincera si ferbinte de a vedé pe natiunea romanésca libera si fericita, nu lipsesce dómnei Dora d' Istria. Ne tememu inse de altu ceva, adica de ceea ce vedemu ca lipsesce chiaru la multi barbati: credinti'a in puterea de viatia a natiunei romanesci, prin urmare totuodata lipsesce credinti'a si in vitalitatea limbei romanesci. Se lipsésca inse numai acésta din urma si este prea de ajunsu, pentrucá cineva se nu vrea a scrie in tóta viati'a sa romanesc, precum nu a voitu se scia Fridericu celu mare in totu viati'a sa de limb'a si literatur'a natiunei sale.

Dictionariu magiaru-romanu.

Lips'a totala a unui dictionariu magiaru-romanu si romanu-magiaru este in timpulu nostru fórte simtita din urmatórele cause.

1. Dintre scolarii si studentii de natiunalitate romana cateva mii invétia pe la scólele elementarie, primarie, gimnasiali, cum si pe la cateva facultati, in care tóte sciintiele se propunu preste totu numai in limb'a magiara, éra nu in cea latina cá odinióra. Este lucru celu mai firescu, cá acei tineri lipsiti fiindu de orice carti ajutatórie spre a'si puté traduce ideile si conosciintiele in limb'a loru materna, se fia constrinsi a cugeta, a invetia, a'si respica notiunile si a'si formula judecatile loru despre obiecte numai in limb'a magiara. Urmarile acestei specii de invetiamentu ne sunt cunoscute la toti din tóte punctele de vedere. Acesta este unu metodu siguru ce duce la uitarea limbei materne, apoi si la despretiurea natiunei.

2. Romanii pretindu dela toti functiunarii de tóte categoriile prin carii sunt administrati, cá se le cunósca limb'a pe de plinu, pentrucá se le póta administra tóte afacerile in limb'a loru natiunala. Totu romanii pretindu éra si cu totu dreptulu, cá in tóte scólele mijlocii si la universitate limb'a romana se se propuna cá limba oblegata.

3. Ceea ce pretindu magiarii dela functiunarii de natiunalitate romana si dela scólele romanesci, ne este éra si fórte bine cunoscutu.

Unii inse cá si altii au trebuintia absoluta de mijlóce literarie, precum dictionaria, vocabularia, gramatice, fraseologii, carti de lectura si asia mai departe, pentrucá pretensiunile loru se póta avé valóre practica. Nici un'a din aceste dóua limbi nu se mai póte invetia de pe strate, nici numai dela

domestici cá mai înainte, ci unii cá si alții avemu se imitamu si in acestu punctu ecsemplulu germaniloru si alu franciloru din Elveti'a, alu belgianiloru si alu germaniloru renani etc. Ambele acestea limbi mergându alaturea facu progrese surprindietórie.

4. Istori'a Transilvaniei, a Banatului si a Ungariei in partea locuita amestecatu este comuna romaniloru cu magiarii. Nici odata unu istoricu magiaru, fia inca pre atatu de genialu, nu va fi in stare de a scrie istori'a acestoru tieri cu tóta adevertiunea, déca nu va cunósce si limb'a, si istori'a, si datinele natiunei romanesci; si éراسi nici unu istoriografu de nationalitate romana nu va complini lacunele istoriei nóstre, déca nu va cunósce tóta multimea legiloru, a cronicelor si altoru ajutória istorice scrise nu numai in limb'a latina, ci si in cea magiara, mai alesu din secolulu alu 16-lea si pana in dilele nóstre.

5. Unu mare numeru de neintielegeri tocma si politice s'au escatu si se nutrescu intre noi inca si din cauza, ca anume magiarii carii vreu a dá tonulu in politica, nu cunoscu de locu limb'a romanésca.

Éca temeiurile mai de aprópe, care au induplecatu pe subscrisulu, cá in mani'a tuturoru ocupatiuniloru sale si in etatea sa inaintata se mai intreprinda si compunerea unui dictionariu magiaru-romanu cá de 38 pana in 40 cóle tiparite in formatu 8° (marimea cá acelu germano-romanu).

Acestu dictionariu se si tiparesce. Din cól'a 1-ea s'au trimisu ecsemplaria spre aratare pe la mai multe librarii si redactiuni. Cu tiparirea ne aflamu la cól'a a nóu'a, éra scopulu ne este, cá voindu Ddieu in anulu viitoriu se'lu damu gat'a.

Despre metodulu ce urmaiu in compunerea acestui opu nu voiu a perde vorbe multe, ci fia de ajunsu a observa numai atat'a, ca scopulu mi-a fostu a satisface numai prim'a necesitate, a prevedé cá dictionariulu se nu ésa prea voluminosu, pentrucá se nu fia prea scumpu si totusi se represente ambele limbi pe trépt'a culturai si a inavutirei la care ajunsera ele pana astadi. Din acésta cauza me vediiu constrinsu a casá repetirea cea désa a rade-cineloru in cuventele derivate si compuse.

Cei carii sciú ce insémna a tipari unu dictionariu, cunoscu totuodata, ca spesele accluiasi se inaltia la cate dóua trei mii. Cu tóte acestea pretiulu dictionariulu meu tiparitu preste totu cu litere garmond va fi numai 3 fr. 20 cr. brosiuratu bine, éra legatu tiépanu 3 fr. 70 cr. v. a. Acestu pretiu ínse e defiptu numai cá prenumeratiune, pentruca dupa finirea tiparirii ecsemplariale neprenumerate le voiu cede librariiloru, unde apoi se scie ca pretiulu adesea se si indoiesce, precum s'a intemplatu cu celu germano-romanu, carele astadi nu se mai gasesce nici cu 8 fr. v. a.

De si la intrebuintiarea oricarui dictionariu séu vocabulariu se presu-pune cunósccerea ortografiei si a gramaticei fiacarei limbi, cu tóte acestea eu voiu adaoge si la dictionariulu meu pentru amendóua limbele cateva regule

ortografice elementare, cum si unele forme gramaticali pentru ambele limbi, ceea ce inse va depinde multu dela ajutoriulu ce va binevoi a'mi intinde onor. publicu pe calea prenumeratiunei.

Premittendu acestea imi iau voia a deschide la dictionariulu meu magiaru-romanu prenumeratiune cu 3 fr. 20 cr. v. a.

Domniloru si amiciloru carii voru binevoi a aduna mai multi prenumeranti, me indatorezu a le numera provisiune dela 10 ecemplaria unulu.

Sumele de abonamentu se voru trimite la subscrisulu, care nu va lipsi ale acvita. Brasiovu 1868, Aprile 10. c. n.

G. Baritiu.

Bibliografia din Bucuresci.

Discursulu ce a tennutu dn. I. Eliade-Radulescu in sal'a Ateneului la 10 Decembre a. tr. asupr'a literaturai si politiceii a esitu de sub tipariu sub titlu de unu „Fragmentu din Ateneu.“

Pentru amatori se afla de vendiare la librariile dd. Alecsandru Danie-lopulo si G. Ioanide pre contulu societatiiloru bibliofile, ce se forméza spre tiparirea cartiloru de valórea istorica, sciintifica si morala in limb'a romana, cum si dictionarie enciclopedice. — Pretiulu unei brosiure 1 sfantiu.

Din scrierile Domnului Dimitrie Bolintineanu au mai esitu de sub presa:

ALECSANDRU LAPUSNEANU,

drama in trei acte,

si

DUPA BATALIA DELA CALUGARENI,

drama in trei acte in versuri.

Pretiulu ambeloru drame brosiurate la unu locu este de 3 sfanti ecemplariulu.

Publicarea baniloru incursi la fondulu asoc. trans. dela siedinti'a Comitetu-lui asoc. tennuta in 3. Martiu pana la siedinti'a aceluia din 7. Aprile a. c.

Prin D. prof. gimn. in Craiov'a Simeonu Mihali s'a trimisu la fon-dulu asoc. cá tacsá de m: ord. si anume:

a) pentru Dn. prof. gimn. Ioane Fauru cá tacsá de membru	
ord. pre anii 186 ⁶ / ₇ 186 ⁷ / ₈	10 fl.
b) pentru D. prof. gimn. Constantinu Olteanu tacs'a de mem- bru pre an. 186 ⁷ / ₈	5 „

Sum'a in v. a. 15 fl.

Sibiiu, 7. Aprile 1868.

Dela secretariatulu asoc. trans. rom.

Editoriu si provedietoriu: Comitetulu. — Redactoriu secretariulu I. alu asociatiunei. —
Tipograf'a Römer & Kamner.

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese cate 3 cóle pe luna si costa 2 fr. v. a. pentru membrii asociatiunei, éra pentru nemembrii 3 fr. Pentru strainatate 4 fr. cu porto postei. Abonamentul se face numai pe cate 1 anu intregu. — Se abonéza la Comitétulu asociatiunei in Sibiiu séu prin posta séu prin dd. colectori.

Nr. 10.

Brasiovu 1. Maiu 1868.

Anulu I.

Despre istori'a Transilvaniei dupa com. Emericu Mikó.

II.

Disce ab hoste. Invétia dela dusmanulu.

Mai nainté de umilirea Austriei prin franci la Austerlitz si a Prusiei la Iena, poporulu germanu, séu incai clasele fruntasie si burgesi'a lui era subsugate de Franci'a prin limb'a si prin istori'a francésca intru atata, catu acelea clase pre langa ce'si tienea de o mare onóre a'si despretiui limb'a propria si a vorbi numai francesce, apoi cultivá si istori'a Franciei cá si cum aru fi fostu fermecate. Au trebuitu se vina francii, se bata bine pe germani si se'i batjocuréscu amaru, pentrucá se invetie a se pretiui pe sine, patri'a, limb'a, istori'a loru. De atunci inainte au esitu cei mai buni lecsiografi si istoriografi in Germani'a. Au invetiatiu dela vrasmasi.

Dela germani au invetiatiu ungurii si inca fórte multu si fórte bine. Scóla moderna istorica a Ungariei este fiic'a scólei germane. Pe acésta scóla o recomanda c. Mikó si istoriciloru transilvani si numai dupa aceea intra in istori'a istoriei transilvane. Acea scóla moderna cuventa catra adeptii sei asia:

„Natiunea isi manifestéza viati'a sa prin limb'a sa, éra limb'a ei infloresce in literatura si prin literatura. Este unu dreptu alu seu nealineabilu a'si cultiva limb'a si literatur'a, cum si a o considera de paladiulu seu principalu, totu acésta inse este si cea mai sacra datorintia a fiacarui patriotu . . . . Un'a din fantanele principali ale vietiei nationale este si memori'a timpuriloru trecute, pe care le pastréza literatur'a isto-

rica. Cu catu trecutulu unei natiuni este mai bogatu, cu atatu póte ea se astepte unu viitoriu mai bogatu, déca adeca nu'si va renege trecutulu si déca va pricepe cum se'si pregatésca unu viitoriu manosu prin seménti'a si germinele remasu din trecutu . . . Sta la vointi'a filoru fiacarei natiuni a face, cá trecutulu ei se nu semene unui cemetieriu, in care isi succedeu mormente mai mari si mai mici, mai nalte si mai scunde unele dupa altele; ci trecutulu ei se se asemene unui edificiu marétiu, in laintrulu caruia spiritulu natiunei vorbesce in forme diverse catra spectatori, déca inse inim'a loru este la locu, totudeaun'a se va implea de pietate. Istori'a, dice scól'a moderna, nu trebue se fia compusa numai din multimea séca a fapteloru ostasiesci, religióse si politice, ci ea se fia cautatórea credintiósá a trecutulu, se fia unu memorialu venerabilu alu timpuriloru si dileloru petrecute, incatu ori candu o aru deschide fiii si ficele patriei, se védia dinaintea sa timpulu ce se descrie, cu tóte partile sale si luminóse si intunecóse. Istori'a patriei nóstre se póte perfeciona numai sub conditiunea, déca documentele se voru aduna cu tóta grij'a si déca aceleasi voru fi studiate si elaborate cu ajutoriulu criticeii. Acésta este calea pe care trebue se naintamu. A ne réntórce la trecutu, in carele aflamu materialu bogatu de unu tesauru spiritualu ce zace nefolositu si a'lu readuce in cerculatiune, este intocma cá si candu din aurulu ce se afla in sinulu pamentulu bati bani si ii prefaci in avere comuna. Se mai afla inca o multime mare de materialu istoricu ce sta ascunsu. Se nu incetamu niciodata de a'lu cauta si a'lu scóte la lumina, pentrucá se fimu canduva in stare de a edifica pomposulu templu alu istoriei nóstre natiunale intru tóta grandórea sa ce este demna de noi. Activitate in tóte directiunile, nutrirea si inputerirea consciintei nationale prin date istorice — acésta este problem'a cea mai importanta a filoru timpulu nostru."

C. Mikó reproduce acésta invetiatura atatu de sublima dupa „Noulu Museu ungurescu“ dela a. 1851—2, tom. I., éra dupace o recomanda din nou spre imbratiosiare si punere in lucrare, incepe a trage la raspundere mai alesu pe strabunii natiunei sale magiarosecuiesci, pentruca aceia n'au ingrijitu a le scrie istori'a. Dupa c. Mikó din istori'a secuiloru nu se afla nici macar fragmente pana in dilele lui Arpad, nici o cronica, mai in scurtu nimicu, asia, incatu ei dupa istoria nu sciu cine sunt si de unde au venitu in Transilvani'a. Dóua trei impre giurari atinse despre secui de Anonymus Belae regis notarius

(unu omu si de altmintrea fôrte problematicu), de Kéza si dupa ei de Thúroczy, sunt éca asia, nesce fragmente lipsite de orice legatura istorica si nesuferitória de lumin'a criticeii; éra afara de acestea totu ce se mai spune despre secui, sunt numai traditiuni fabulóse. Atat'a despre secui.

Ce vi se pare inse, ca c. Mikó nu afla nici dela Arpad incóce sub regii magiari, ba nici sub regii adusi din case straine pana la 1526 nici cronica si nici vreo alta colectiune de documente istorice despre Transilvani'a, afara numai, déca compilatiunile lui Heltai nu le vomu onora cu nume de cronica, pentruca „cronic'a secuiesca“ descoperita inainte cu cativa ani esi de apocrifá. Asia noi pana in secolulu alu 16. nu ne putemu lauda cu mai multa istoria, decat cu fragmentele istorice cate au scosu la lumina sasii Carolu Eder si Felmer. In adeveru, póte vedé oricine, ca totu ce au remasu dupa acei doi istoriografi luatu la unu locu, nu póte nicidecum pretinde nume de istoria a patriei. Dar apoi candu vei mai pune in cumpana inca si ur'a cea mare a lui Eder, de carea era elu inspiratu asupr'a romaniloru, unde remane virtutea principala a istoricului, adeveritiunea si nepartinirea! Totu ce mai avemu despre Transilvani'a pana in secolulu alu 16-lea vei afla ici colo resfiratu si respanditu pre la cativa cronicari de ai Ungariei. Potu se mai fia inca si pe airea alte fantani si alte documente, acelea inse déca si ecsista, stau ascunse asteptandu pe scrutatoriulu venindu de bratia cu criticulu.

Se ne apropiemu impreuna cu c. Mikó de periodulu principiloru pamenteni incependu dela Ioanu Zapolya pana inclusive la Michailu Apaffy, pre catu timpu Transilvani'a fusese nu numai autonóma intru intielesulu modernu, ci chiaru independenta pana la platirea unui tributulu de diece séu dupa timpuri si 15 mii galbini la tesaurulu marelui Padisiah.

Dela acestu periodu c. Mikó enumera pe mai multi cronicari din Transilvani'a, alu caroru catalogu se cuvine se'lu reproducemu si noi aici cu atatu mai virtuosu, ca unii sunt fôrte pucinu cunoscuti, éra din altii abia se mai afla ici colo cate unu eemplariu. Acei cronicari sunt: doi Bethlen, Somogyi, Schaeseus, Hauer, Miles, Bøjthi, Szalárdi, Kemény si inca cativa, ale caroru manuscrite s'au tiparitu; éra netipariti era pre la 1855 Brutus, Szamosközi, Mikó (unulu din strabunii comitelui), cei doi Enyedi, Laskai, Borsos, Nagy-Szabó, Gavr. Haller, Rosnyai s. a. Acela inse care voiesce se afle si despre alti cronicari transilvani din sec. 16 si 17, se'i caute

in Uj Magyar Muzeum din 1853 et 1854. La cronicile acestora se potu si trebuie se se adauge cele două colectiuni de legi tiparite, adica Aprobatae et Compilatae constitutiones regni Transilvaniae, precum si alte mai multe legi inca netiparite, care toate dau unu materialu istoricu de mare pretiu. Ei, dara o multime mare de acte si documente au peritu cu totulu inca si pre timpulu principiloru patriotici, mai anume pe timpurile, candu capital'a de atunci Alb'a Julia, apoi Aiudulu, Clusiulu si cateva castele de ale familiiloru aristocratice devenisera prad'a focuriloru causate mai virtosu prin resbóiele civili. Chiaru si din istori'a lui Brutus si din alui Szamosközi cate o parte in semnátore se consumase prin focu.

In anii din urma ai domniei lui Mich. Apaffy Transilvani'a inca incepù a se scalda in sange, dupace si pana atunci suferise greu de unu despotismu fórte brutalu, care cerù viéti'a unui Banffy, a mitropolitulu romanescu Sava Brancovénu s. a., éra incercarile lui Emericu Tökölyi si dupa elu ale lui Franciscu Rákóczi de a scóte pe austriaci pentru totudeaun'a din tíerá, au duratu pana la 1712. Din acelu timpu s'au pastratu numai cronicile lui Mich. Cserei, Nic. Bethlen si Petrus Apor (acésta latinésca), apoi diuariale lui Georgie Wass, Vizaknai si Lupulu Banffy, afara de acestea inca si unele fragmente.

Intru adeveru este nespusu de interesantu a cunósce mai alesu din scirile celé naive ale lui Cserei, inca si din ale lui Nic. Bethlen cá fostu cancelariu alu tíerei, dupa aceea transportatu in robia la Vien'a, ba si din ale lui Apor, intre ce grija si frica consenná ei pe atunci decursulu evenimenteloru acestei tíeri de trei ori nefericite. Bietulu Cserei a scrisu cele mai multe in Brasiovu, pre candu era internatu aici, inse retrasu in cas'a unui mesteru sasu si cumu se pare numai pentru famili'a sa, cumu si pentrucá se'i tréca de urítu.

De aici incolo c. Mikó descopere cu destula durere, cumca in secolulu alu 18-lea cercetarile istorice in Transilvani'a remasera cu totulu parasite tocma pana in dilele imperatulu Iosifu II. Asia este, numai in cei 20 ani din urma, adica incependu dela 1780 a petrunsu o viétia noua in scóle, in afacerile municipali, in societate, prin urmare si in istori'a tíerei nóstre. Care au fostu cauzele reactiunei absolutistice sub cei 38 ani ai domniei lui Carolu VI. si sub cei 40 de ani ai Mariei Teresiei? Acésta intrebare fórte interesanta noi numai catu o punemu aici, éra a si respunde la ea, nici pe de parte nu suferé angustulu cadru alu acestei foi. Deci fia de ajunsu a

observa numai atata, ca in mani'a rigórei ce a domnitu asupra literaturéi istorice, materialu pentru istori'a tiei s'a pastratu totusi cu prisosintia in archivele tiei, in archivele Vienei si chiaru in colectiunile mai multoru privati. Din acelu materialu numai o particica s'a folositu de catra scriitorii pe carii ii numesce c. Mikó din finea secol. 18 si inceputulu celui in carele ne aflamu. Petrus Bod, Benkó, Schlötzer, Eder, Felmer, Aranka, adica cei numiti de c. Mikó au facutu in adeveru multu in comparatiune cu prea modestele loru mijlóce si cu totu asia de modest'a loru pusetiune. Apoi cam totu atatu facura in acelasi timpu cei trei romani ai nostrii, adica Sam. Miculu, Georgie Sincai si Petru Maioru, pe carii c. Mikó nu'i cunósce. Inse vai, cate archive si cate scrinia secrete au ramasu inchise dinaintea acestora, si cate documente istorice au trebuitu se le retaca ei insii de frica, cá nu cumva scotientule si pe acelea la lumina, se periclitizez opulu intregu prin crud'a censura la care era supuse. Despre Cserei si Bod, de ecs., cine cutezá se si vorbésca pana pe la 1840. Istori'a romaniloru scrisa de Petru Maioru si tiparita la a. 1812 in Bud'a fu oprita si apoi prin grati'a si generositatea palatinului archiduce Iosifu fu eliberata din robia, éra istori'a bisericésca scrisa si publicata de acelasi fu oprita pentru totudeaun'a, incatu ecsemplariile cate se vedea ici colea citinduse pe ascunsu, era din cele furate la ocaziunile ce s'au datu candu cu transportarea ecsemplariiloru dela Bud'a la Clusiu, de acolo la Blasiu si din Blasiu éra la Clusiu, unde le aruncasera intr'o chilia de ale franciscaniloru, de unde pre catu imi aducu aminte, éراسi se mai stracurá cate unu ecsemplariu, pre candu cronicelule scrise in limb'a magiara, inse oprite, le decopiasera unii altii in mai multe ecsemplaria.

Dupa acestea dela imperatulu Iosifu incóce se fundara cele trei bibliotece mai mari in tíera, adica a episcopului rom. catolicu c. Ignatiu Battyáni in Alb'a Juli'a, a comitelui Mich. Teleki in M. Osiorheiu si a baronului Samuilu Bruckenthal in Sibiiu. Totu pe atunci partea istorica din archivulu vechiu alu tiei pastratu in Alb'a Juli'a se stramutá in bibliotec'a lui Battyáni. Pentru tóte trei bibliotecele se incepura si colectiuni de documente istorice, cumu si colectiuni numismatice, mineralogice, de arme si alte instrumente vechi si multe anticitati. Ci prea bine a observatu c. Mikó, ca ar fi fostu multu mai bine, déca tóte acelea tesaure s'aru fi adunatu la unu singuru punctu, intr'unu singuru museu, pentruca in acestu casu scru-

tatoriulu si istoriografulu n'ar fi constrinsu a calatori dintr'unu locu in altulu, a'si perde timpulu cautandu aceleasi carti, aceleasi documente la cate trei locuri, candu 'i ar ajunge lui aleraturile pe la bibliotecele etc. din alte tieri. Hei, dara vanitatea nationala si chiaru interesele confesionale, care la noi strabatu prin tóte fibrele vietiei publice, sociale si private, nu suferea asia ceva. Battyáni magiaru catolicu, Mich. Teleki magiaru reformatu, Bruckenthal sasu protestantu. Totu pe acelea timpuri romanii din Blasiu inca s'au incordatu a'si funda, nu un'a, ci dóua biblioteci, un'a pentru monastire, éra alt'a pentru seminaru.

Si cu tóte acestea, suspina c. Mikó, istori'a Transilvaniei totu a remasu nescrisa. Ceriulu nostru scientificu in cei 20 de ani dela inceputulu acestui seculu s'a intunecatu din nou, campulu istoricu aratu mai nainte, remase fara cultivatori si in parte mare nesemenatu. Spiritele era pregatite pentru pastrarea dócumenteloru istorice, mintile matore pentru cá se invetie din istoria, precum dóra mai nainte niciodata. A venitu inse pacea de ani patrudieci, care periodu a fostu celu mai blastematu pentru desvoltarea istoriei nóstre, adeverata érna ghiatiósa pentru amórea catra istori'a patriei, beutur'a de afionu, ce te cufunda in somnulu mortiei. Despre asemenea timpuri disese Katona fundatoriulu istoriei critice in Ungari'a: Amblamu in mijloculu umbreloru! . . . .

Suntemu contemporani ai comitelui Em. Miko; amu apucatu si noi o parte din timpulu caracterisatu aici atatu de nemeritu; ne mai este inca in memoria viia frivolitatea aceloru ani, pre candu cei carii citea romane de ale lui Walter Scott se tienea pe sine de ómeni invetiati.

(Va urma.)

Comerciulu anticu si comerciulu modernu.

(Continuare).

Comerciulu modernu.

I.

Dela revolutiunea mare nivelanduse clasile, stabilinduse egalitatea tuturoru inaintea legiloru, concistandu'si burghesii aceleasi drepturi cu fostii si actualii duci si marchesi, instructi'a, adeverulu, averea, confortabilulu isi facura locu si se

apropiara de tóte starile; sciintiele si artele se respandira mai virtosu in starea de mijlocu: in starea burgesiloru.

Fostulu roturieru de negutiatoru incepù a rationa; fiulu lui deveni profesoru, avocatulu, mediculu, sapientulu, artistulu, mare celebritate européna, onórea patriei sale, deputatulu, generalulu, ministru, negociantulu. Comerciuulu in manile lui si numai in manile lui deveni o sciintia positiva, ecsacta; inim'a lui se in-nobilà; sufletulu lui se inaltia si luà initiativa spre a regenerà lumea, a o mantui.

Profetii si martirii redemptiunii comerciuului, paria de 4000 de ani esira din fiii comerciantiloru; sciintia asociatiuniloru si legea serieleru esi dela fostii comercianti cá Fourier Carolu, cá Prudhom. Fariseii timpulu au pututu striga: póte esi ceva bunu dela burta verde? cumu strigá odinióra: póte esi ceva bunu din Nazaretu? Redemti'a radicala, perfecta cata se se nasca in presepiu (staulu).

Fourier, Prudhom au pututu se aiba tóte aberatiunile, in-herente la tóte inceputurile, neaparate la fug'a geniuriloru, caroru li se da lupta din tóte partile; totu inse ce este adeveru la aceste doue mari geniuri, apartine astadi la sciintia positiva a comêrciuului.

Acesti profeti si martiri ai redemtiunii comerciali venira spre a regenera lumea cá si Christianismulu la inceputulu lui, a face din comerciantulu unu adeveratu crestinu. Theocapellii au pervertitu Christianismulu, comêrciuulu nuou ilu va regenera, dandu panaa spre fiintia la tóta suflarea. Ei strigara mai inteiu cumu se'i audia lumea: josu cu vitielulu de aurulu! halt cu tóte holocaustele cerute de acestu idolu! Josu cu vampirulu cametei ce suge lumea prin milióne si miliarde de gure! Josu cu minciunile si fraud'a! Josu cu samsarii ce storcu si pe producatori si pe consumatori, si pe imprumutatori si pe imprumutati!

Englesii si germanii pricepura mai bine si mai inteiu pe acesti martiri; olandesii, belgii, elvetii nu se lasara mai josu: francesii nu intardiara a'si recunosce profetii, cá se póta merge in paralelu cu comêrciuulu englesu si germanu.

II.

Camet'a scadiù in Europ'a pana la a se desfiintia cu totulu, remanendu numai cá o remuneratia a schimbului.

Comêrciuulu incepù a se adresa, nu la cameta si la traficulu, ci la adeveratele sorginti ale avutiiei, la natura ce nein-

cetatu si in nedeseccatu produce, si la travalliu ce impreuna cu natur'a ar puté nutri cu abundantia pe toti ómenii, si insusi de ar fi de 50 de ori mai multi de catu cei de astadi pe faci'a pamentului.

Comerciulu anticu, stupidu, nu putea se aiba nici o sciintia despre puterile prodigióse ale naturei; pentruca totu ce era mai innoxiantu si mai vulpeanu nu alergá decatu la comerciul spre a'lu compromite cu fraudá, a'lu ruiná cu cameta si a paraliza cu totulu travalliulu ce este parintele, ér nu sclavulu comerciului.

Comerciulu modernu, comerciulu-sciintia esindu din sinulu burgesiéi, dela geniurile ce studiara natur'a, popoli pamentului si prodigiile travalliului, va ajunge in adeveru a face pe omu dupa imaginea lui Dumnedieu numai prin travalliu, ca-ci numai prin travalliu devine omulu creatoru.

Comerciulu nouu este singur'a sperantia a populiloru, este politic'a adeverata a staturiloru. Politic'a Engliterei nu ecsista decatu in desvoltarea si avantagele comerciului; staturile ce 'lu intielegu si ilu practica, acelea voru dominá universulu. Engliter'a va fi ruinata cá Fenici'a, Cartaginea si Veneti'a, de se va tienea de comerciulu vechiu, de comerciulu egoistu; va fi in sa regin'a lumii de va deveni scól'a comerciului-sciintia.

Capitalurile pana acumu n'asteptá decatu resbele, fómete, calamitati publicé spre a desvoltá o activitate si a crede ca se marescu candu ómenii gemu, candu travalliulu e impeditu; si candu calamitatile publice nu le venia in ajutoriu, speranti'a le era la cameta, ce ruiná si pe proprietarii de pamenturi si pe negutiatorii insusi. Asteptá a se mari prin cameta, pare ca ar fata banii cá vitele! pare ca ar germiná banii cá plantele!

Astadi precumu din aburi se facu picature séu plóie, precumu din picaturele de plóie se facu sorginti si pêraie, din acestea riuri si fluviuri si acestea tóte facu marile, ce cu tóte dinpreuna recorescu si fecunda pamentulu; asemenea din sumele cele mai mici reunite in actiuni prin asociatiuni se forma capitaluri prodigióse, ce vinu a operá miracole necunoscute in lumea antica si in mediulu evu.

Asemenea capitaluri reunite prin actiuni vinu a incuragia travalliulu, ér nu a'lu aservi si ecsploatá, se adresa la natura spre a desvoltá agricultur'a si a o face a prosperá, spre a face a se inmulti si inaintá industri'a, a facilitá transportulu si pe mare si pe uscatu, a construi câi ferate si batele cu

vaporu, a apropia popoli si natiunile spre inavutire reciproca si infratire.

Vasele dinpreuna cu productele ce transpórta se potu inecá, prin ajutoriulu inse asociatiuniloru ómenii nu remanu ruinati; incendiulu póte consumá case, stabilimente, productele naturei si travalliului; asociatiunile inse vinu in ajutoriulu ómeniloru, restituindule averile la locu.

Ceea ce odinióra nu putea si de ar fi voitu ecsecutá suveranii mari, cá Alecsandrii si Cesarii, cu sute de mii de armata si cu miliarde de arginti, astadi le ecsecuta comerciulu fara a sacrificá nici unu individuu.

Alecsandru celu mare a voitu, dar n'a pututu deschide istmulu de Suez; comerciulu modernu 'lu a deschisu in folosulu tuturoru.

Comerciulu prin asociatiuni a pusu man'a pe fortele naturei, si de unde acestea mai adesea erá in daun'a ómeniloru, elu le-a organizatu spre infrumsetiarea naturei si folosulu ómeniloru, elu imple astadi valile si gauresce muntii, aplanu caile, deséca palúdele, insanatosiédia locurile morbóse, unesce Asi'a, Afric'a si Americ'a cu Europ'a, da panea din tóte dilele si confortabilulu la milióne de individe, le moralisa in locu de a le corumpe.

Comerciulu modernu va ajunge pana intru a asocia travalliulu si mosiele cu capitalurile, de unde pana astadi si mosiile si travalliulu erá aservite capitalului.

Totu ce erá mai innobilu si mai inumanu si prin urmare mai ecsecrabilu in anticitate, erá unu comerciantu.

Totu ce este mai nobilu si mai moralu astadi, este unu comerciantu englesu si germanu.

Ce sunt eroii cá anticii Herculi, Theseii si alti pe langa comereiantii moderni?

Ce sunt cavalerii de mediulu evu pe langa principii comerciului modernu, pe langa cruciatele acestor'a?

O asociatia prin actiuni opera astadi mai multe de catu tóte ecspeditiunile din lume adunate la unu locu. Acele distrugea mai multu, despoiá popoli nu numai cei invinsi, ci si pe cei pe unde trecea spre inbuibarea vingatoriloru. Asociatiunile pe unde isi facu ecspeditiunile loru, aducu avuti'a si civilisati'a.

Castelele principiloru feudali stá peste crestele muntiloru cá nisce aripe de vulturi si palid'a loru stralucire provenia din averile rapite ale laboratoriloru si burghesiloru. Palatele prin-

cipiloru comerciului modernu sunt in mijloculu cetatiloru, in mijloculu campieloru si totu decorulu, tóta magnificenti'a loru regala provine numai din folosulu comunu. Cati din acestia se mai tienu inca de datinele comerciului judanu, nu'i astépta decatu falita, ruina.

Comerciulu nuou este inca pruncu; desvoltarea, crescerea séu educati'a lui este in viitoriu. Misi'a, predestinati'a lui este intru a mantui omenirea, a o armonisá in adeveru. Elu va stabili ecuilibrulu intre tóte antitesile; misi'a lui este de a face bilantiulu activelor si pasiveloru popoliloru.

III.

Ori-cine ne-a auditu séu ne-a cititu in prim'a parte a acestui tractatu alu nostru, suntemu siguri ca a creditu, ca noi venimu spre a combate si a umili comerciulu, asemenandune séu paganiloru cu credintiele ori fabulele loru, séu principiloru si baroniloru feudali, a caroru morga nu putea sci se rationeze.

Noi facuramu istoriculu acestei specialitati séu ramure ce a fostu in totudeaun'a o parte insemnatóre in tóte societatile umane. Prin istoriculu nostru n'amu avutu inainte, decatu a aratá réo'a sórta in care s'a conceputu acésta specialitate in acei timpi de barbaria, a aratá calamitatile prin care a trecutu din caus'a principieloru pe carii se basá, deriderile si ultragele ce a cautatu se suferé.

Comerciulu cá ori care sciintia este totu acél'a, fia in lumea antica, fia in lumea moderna. Elu diu natur'a lui cauta se ajunga unde au ajunsu astadi; ca-ci comerciulu, va se dica relati'a si prim'a calitate a omului ce'lu distinge de celalalte animale, este de a fi comunicativu; s'a conceputu inse intr'o epocha trista de innoantia si de barbaria si a patítu mai multu decatu filosofi'a cadiendu in manile siarlataniloru, decatu retoric'a cadiendu in manile sofistiloru, decatu religi'a cadiendu in manile teocapeliloru.

Comerciulu la inceputulu seu a avutu disgratiat'a sórta ce avù si libertatea in tierile nóstre, ajungéndu pe man'a ómeniloru innoanti, cupidi si in alu caroru capu a fostu unu amestecu, unu chaosu de tóte principiele, incatu au inspaimantatu tóte sufletele pure, pe toti ómenii binelui.

Ómenii corupti si coruptori au comisu tóte abuserile in comerci; acest'a in sa din predestinati'a, din natur'a lui a cautatu catu de tardiu se ajunga acolo unde se afla astadi.

Ómenii corupti, innoxanti, fiii perditionei au comisu pretutindeni abuserile, parodiandu libertatea; acésta inse pana in fine a scapatu prin tóte persecutiunile din partea despotismului si parodiele din partea siarlataniloru, si n'a lipsitu nicairi de a se distinge din libertinagiu séu din desfrénu si a invederá lúmei ca este fiic'a cerului si mentuítoára lumii.

Comerciuu cá si libertatea este totu acel'a, ómenii paganismului ínse n'au fostu ómenii libertatii si ai sciintiei. Relele ce am ínsemnatu n'au venitu dela comerciu, ci dela ómenii peccatului si ai innoxantiei. (Va urma).

Un'a epistola a lui Petru Maioru catra dr. Vas. Popu.

Sperandu ca literatorii nostrii voru afla óresicare placere, póte si folosu in publicarea acestei epistole, o impartasimu aici mai anteu in limb'a originala dupa autografulu ce avú bunatate a n'lu trimite preacuvios'i'a sa parintele canonicu Ioanu Negrutiu-Fekete dela Blasiu; dupá aceea o vomu comenta si in limb'a nóstra romanésca, pentrucá se védia si aceia carii nu cunoscú limb'a latinésca, cum si cu ce se ocupá betranii nostrii tocma si in correspudentiele lorú private.

Clarissime Domine Patriota!

Pro nuncupatis votis habeo gratias maximas. Commissos libros comparavi, pro Tolnay extorsit a me Egyenberger 2 Rfnos. Pretium dono DVtrae, proinde nihil reliquum est, quam ut quempiam mercatorem pro affuturis nundinis Pesthiensibus isthuc venturum requirat, quo praefatos libros a me recipere velit et DVtrae transportare. Quo ad vocabula per DVstram connotata, atque mihi communicata, sic respondeo.

Si consideremus statum Hungarorum antequam venissent in Pannoniam; vix credi potest, apud eosdem usum exstitisse telonii, proinde opinari licebit, Hungaros priusquam isthuc appulissent, caruisse vocabulo vám, ac Valachorum vocem bána originem trahere a Gr. βήμα, quod significat gressum, passum, mutato η in a, quod Latini quoque non raro faciunt in vocibus originis Graecae, uti eg. φημη Fama. Hinc vámem.

Тѣх (táu) credo esse pure Valachicum a Lat. tabesco. Dicitur enim Valachice тѣѣск, ce тѣѣге ana. Jam confer tánescu cum tabesco, solum b videbis mutatum in u: quod persaepe fit apud Valachos in vocibus Latinae originis. Caeterum communiter apud Valachos dicitur лак, neque aliter invenitur in libris. Inde vero dictum тѣх, quia in lacu tabescit, corrumpitur aqua.

Kindes, solum in Transsilvania, idque non apud omnes auditur, nec in libris usquam repetitur; nam Valachi habent urreprapiš (stergariu). Caeterum haud vilenter deduci posset a candeo, quia ope illius fit homo candidus, purus.

Jobagiu, cujus prima syllaba nec scribi potest Cyrillicis litteris, erat in sola Transsilvania; sed Articulo Diætali 26. anni 1792 sublatum est his verbis: „Nomenclatio Jobbagionatus, conjunctaque cum eo perpetua Personalis obligatio, et Glebae adscriptio vigore praesentis Articuli benigne annuente Sua Majestate pro sublata declaratur.“ Id circo, iagi cama, сѣ нѣ даі de nevóe maí grúind de avécre.

Quoad originem verbi *попорочекъ*, respondeo, ridiculum esse, in originatione requirere conformitatem adamussim Syntaxeos etc. usque ad ultimum apicem. Ego plurima exempla possem proferre, in quibus ne Latini quidem litterati posteriores conveniunt cum antiquioribus quoad Syntaxim; imo et qualitatem Conjugationum, et generum etc. permutarunt posteriores, prouti nempe quis plus vel minus graecizare etc. voluit. Si jubeo nunquam ponitur cum particula non; at ponitur mando, praecipio. Atqui prohibeo etiam ad modum mandandi pertinet, atque hoc sufficit mihi, ut *попорочекъ* deducam a porceo. Quot praeterea sunt voces et in Latinis et in Graecis, quarum origo per antiphrasim repetitur! Nec obstat, quod *попорочекъ* idem significet apud omnes Slavicae originis. Plurima enim vocabula sunt Valachis cum Slavica communia, quorum tamen origo est Latina.

Nec ego dico verbum *сѣнѣ* h. e. sum, esse quaerendum in duodecim tabulis, sed in 12 tabulis inveni tertiam personam *escit*, *escint* pro *sit*, *sint*; secundam personam habemus nos una cum Transdanubianis *egŭ* (*esci*); Transdanubiani vero habent etiam primam personam *escu*, pro *sum*. Ajo proinde vetustissima vocabula Latina, quae hodie nullo in usu sunt apud Latinos, in lingua Valachica conservari.

Minus me deterrent lecta per DVstram in carmine Italico *man* (*манѣ*), *vin* (*вин*) non in vocalem desinentia; elisio enim non modo in metro Italico, verum etiam in Latino etc. visitur; imo etiam in Prosa requirente euphonia in concursu usitatur apud Italos, quin id obstat Legi de vocabulorum desinentia in vocalem. Nihilominus insto DVstrae, dignetur mihi procurare memoratum per DVstram Virgilium Italice interpretatum, et indigitatam ejusdem Dialecti Grammaticam erga refundendum, aut anticipatim transmittendum pretium; lubens enim legerem. Certo, sicui vacaret; admirandas antiquitates Latinae ac Romanae linguae eruere posset e Valachica lingua, quarum usus extinctus est in Latina lingua, in sororiis nullum vestigium, et de quibus Slavi ne somniarunt quidem. Rogo, dignetur mihi mittere unum exemplar Recensionis Carroni in Dacia. Dum jugi cultu persevero.

Clarissimae DVstrae
Budae 9a Augusti 1815.

humillimus servus
Petrus Major mp.

P. S. Reverendissimus D. Korneli mutat salute Perillustrem DVstram

C O N S P E C T U

despre cartile daruite de Inaltulu Ministeriu alu culteioru si instructiunei publice din Romani'a asociatiunei transilvane pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu.

	Nr. tom.
1 Buletinulu Instructiunei publice, anulu I. Augustu 1865—66, sub directiunea Dlui V. A. Urechia	1
2 Anualulu generale alu instructiunei publice din Romani'a pre anulu scol. 1863—64	1
3 Studii asupr'a instructiunei publice de Coloforu	1
4 Cursu elementariu de studiulu limbei romane, partea I. ABCdariu si silabisma ilustrata cu cetire graduata si rugatiuni de C. Ioanin	1

5	Carte de lectura pentru clas'a II. primaria de Barbu Stefanescu . . .	1
6	Regulamentul administratiunei centrale a ministertului instructiunei publice si alu cultelor	1
7	Regulamentu si programa pentru examenulu generale de licee (decretatu de minist. publ. 2. Ian. 1867)	1
8	Regulamentul museului de sciintia naturala. Bucuresci	1
9	Regulamentu pentru cursulu pregatoriu de a se introduce music'a vocala armonico-religiösa in töte bisericelc Romaniei	1
10	Regulamentu pentru scöle naturale de bele arte	1
11	Regulamentu de ordinea si disciplin'a pentru seminarie	1
12	Regulamentulu seminariului cat. in Romani'a de preste Milcovu	1
13	Regulamentu disciplinariu pentru internatele scolastice de baeti	1
14	Regulamentu pentru museulu de anticitati	1
15	Regulamentu pentru espositiunea publica a operiloru artistiloru in viétia	1
16	Explicatiunea operiloru de pictura, sculptura, architectura ale artistiloru in viétia, espusa in sal'a cea mare dela ministeriulu culteloru la 25 Aprile 1865	1
17	Ruge si moral'a evangelica pentru scöla si familia	1
18	Istoriu biblice pentru scöla si familia	1
19	Scurtarea istoriei sacre pentru romanili dela drépt'a Danubiului	1
20	Istori'a romaniloru pentru romanili din drépt'a Danubiului	1
21	Elemente de istori'a romaniloru pentru clasele primarie de A. Treb. Laureanu	1
22	Istori'a romaniloru, biografii dupa metod'a catechetica pentru scölele primarie si satesci si militari de V. Urechia	1
23	Geografi'a tieriloru romane pentru scölele primarie de A. Tr. Laureanu	1
24	Elemente de cosmografia pentru scölele primarie de A. Tr. Laureanu	1
25	Elemente de istori'a sacra séu biblica	1
26	Elemente de istori'a generala de Vict. Duruy, tradusa de Cretiescu Tom. II. si III.	2
27	Epithome Istoriae Graeciae, auctore C. Siret. Notis romanicis illustravit J. C. Maximus	1
28	<i>Ισογράτους προς Δημοσίον Παράισης και Πανηγυρικός, υπό Ιωανού Κολοκατίδου</i> , brosiur'a V.	1
29	<i>Πλουτάρχου, Θημιστοκλής και Αριστίεδης, υπό Ιωαν. Κολοκατίδου</i> , brosiur'a IV-a	1
30	Dictionariu Eleno-Romanu (Tom. I. A—M) de G. Ioanidu	1
31	Elemente de stilu epistolariu de V. A. Urechia	1
32	Cursu elementariu de Antropologia de A. Bassero	1
33	Elemente de istori'a naturala de Dim. Iarcu	1
34	Clasele elementarie de istori'a naturala Tom. I. Geologi'a de Dcr. Iuliu Barasiu	1
35	Elemente de aritmetica pentru clas'a I. primaria de M. Schwarz	2
36	Geometri'a elementara de Eustaciu (Ciocanneli)	1
37	Tratia asupr'a geometriei descriptive de Lefebure de Turcy, traduse de A. Oresco	1
38	Probleme la geometria descriptiva (desemnuri in 32 table)	1
39	Cursu elementariu de desemnulu lineariu de Poenariu	1
40	Elemente de trigonometria dreptu lineata si sferica	1
41	Elemente de algebra dupa Appeltauer de Poienariu	1

42	Prescurtare de chemia de Pelooze, tradusa de Al. Maximu	2
43	Vocabulariu romano-francesu A pana incl. I.	2
44	Elemente de contabilitate cōmerciala	1
45	Orecari invetiaturi pentru cautarea bōleloru si prasirea vitelorū domestice	1
46	Lege asupr'a instructiunei a Principatelorū unite romane	1
47	Elemente de catechismu	1
48	Analele Bibliografiei romane Repertoriu biblio-cronologicu sēu catalogu generalu de cartile romane imprimate 1850—65 de D. Iarcu	1
49	Tabula Daciae Antiquae ad mentem veterum scriptorum delineata ab A. T. Laurianu (carta geografica)	
50	Cart'a Daciei moderne de A. T. Laurianu (carta geografica) Dela bibliotecariulu asociatiunei. Sibiiu, 7. Aprile 1868.	N. Cristea, bibliotecariu.

In dilele trecute unu literatu magiaru impartasindu in „Pesti Napló“ cateva date interesante dela academi'a magiara de sciintia din Pestea, arata intre altele, ca tōte fondurile acelei academii s'au adunatu de 34 ani încōce numai din cōlecte nationali, pentruca pana la a. 1860 din tesaurulu tieriei nu i s'a datu nici unu feliu de subventiune; eu tōte acestea fondurile academiei magiare au crescutu la o suma atatu de mare, incatu veniturile anuali ii esu pana la 60,000 dicemu: siesedieci mii fiorini val. austriaca, ȳra bibliotec'a ei numera preste 70,000 adica sieptedieci mii tomuri. Accelasi publicistu inse arata cu temeiuri tari, ca tocma si acea biblioteca academica mai suferē inca de mari lacune, incatu natiunei magiare trebue se'i fia rusine de popōrale luminate ale Europei, pentruca 'i lipsesce unu numeru prea insemnatu de carti, care nu potu lipsi din nici o biblioteca bine provēdiuta. Dȳci elu cere, cȳ diet'a se imiteze ecsemplulu altorū corpurū legislative, se considere bibliotec'a academiei din Pestea de unu institutu alu tieriei si alu tuturorū eruditilorū de tōte limbile, precum ea si este compusa din carti scrise in mai multe limbi, apoi se se indure a'i vota o subventiune anuala de cate 6250 fr.

60 mii fiorini venitu anualu si biblioteca de 70 mii tomuri si totusi saraca! Dreptu, asia este in comparatiune cu anglii, francii, italianii, germanii, ba si cu spaniolii, cu dani, svedii si polonii. Apoi inse ce se dicemu noi romanii cu societatile nōstre literarie si scientificē si cu bibliotecele nōstre! Sciinti'a este putere, dicu anglii cu totu dreptulu. Puterea de viȳtia a unei natiuni se apretȳiesce dupa numerulu invetiatiilorū sei. Accȳsta se intempla ȳrasi cu totu dreptulu. Totu P. M. se plange la unu locu, ca si ei au barbati in adevēru invetiati relative încă pucȳni. Dȳca P. N. depune asemenea marturisire in fati'a lunei, ce se facemu ȳre noi? Dȳca P. N. afla de o mare scadere, ca din cei 42 membrii ai academiei magiare impartiti in cinci sectiuni, numai la cativa li se pōte da din venituri un'a subventiune anuala de cate 80 pana la 100 galbini (afara de premia), apoi cum se numimu noi impregiurarea, ca asociatiunile nōstre abia au unde se'si plece capulu, necum se aiba biblioteci nu de 70 mii, dara nici de 7 mii tomuri. Din acestea inca se pōte judeca, catu bine facu natiunei toti aceia, carii inzestrȳza si bibliotec'a asociatiunei nōstre cu carti bune si carii o ajuta regulatu cu tacȳe anuali si cu alte subventiuni. Red.

Epistola privata.

OO-loru Redactiuni ale „Amvonului“ si „Familiei!“

D-Vóstra avurati bunatatea si placerea de a da locu in colónele foilor DV. unei provocari, alu carei scopu este a me indemna, cá se'mi adunu si retiparescu lucrarile mele publicistice si literarie cate au vediutu lumin'a pana astadi in Gazeta si in Fóia.

Imi veti concede Domnii mei, ca nici unu publicistu nu va cuteza a pretinde pentru tóte lucrarile sale o valóre duratória, ci toema din contra, multe produse ale loru sunt nu numai in ochii lunei, ci si in ai loru de un'a valóre fórte efemera, de o valóre ce in mai multe casuri se póte asemena numai cu eesercitiulu ostasiului, cu manoperele matelotului, cu lucrarile de érna ale economului, uneori cu miscarile strategice nepricepute de glóte ale unui capitanu in avant ori in retraite, alteori érași cu prea módestele prelegeri ale unui profesorasiu legatu prin censur'a superioriloru sei de unu compendiu fórte secu. Alte-dati publicistulu duce curatu rol'a unui pioniru, incatu mai nimeni nu vede ce face densulu. Sunt érași timpuri, candu publicistulu se simte legatu de mani de pitióre si cu scalusiu in gura; cu tóte acestea elu totu trebue se scrie ceva si déca nu mai multu, aduce sciri din Chin'a séu Iapani'a, din Australi'a séu Siberi'a. Vinu inse si timpuri decidentórie, fatali chiaru, candu publicistulu vrea nu vrea, trebue se tréca in avangarda si totu elu se ocupe mai multu puncte de vedeta. Atunci lucrarile sale inca incepu se castige valóre istorica.

Inse care sunt lucrarile lui de valóre istorica?

Eu crediu ca la acésta intrebatiune are se respundia numai critic'a.. Pana atunci dati'mi voia cá sub aceeasi presumtiune se'mi facu aici unu computu, din cáre apoi DV. veti binevoi a trage consecenti'a.

Fóia s'a nascutu in 1. Ianuariu 1838.

Gazet'a trecù de 30 de ani in Martiu a. e.

Fóia si Gazet'a esisera in formate diferite, la inceputu mai mici, apoi si mai maricele. Un'a cá si alt'a s'au tiparitu cu litere candu mai mari candu mai mici. Fóia pana catra anii repausarei sale esise regulatu de 52 ori pe anu. Esceptiune anii 1849 si 1850. Gazet'a pana catra 1842 esi totu in cate 52 cóle, dupa aceea in 104 si érași in 52, apoi érași in 104. Se reducemu litere, formate si numerii la o cifra omogena, stergendu din viéti'a ambeloru foi cate 10 ani, prin urmare se formulamu proportiunea asia:

Fóia in formatu Nr. 6 cu litere Cicero s'a publicatu in cursu de

ani 20×52 cóle = 1040 cóle

Gazet'a totu in ani 20×104 „ = 2080 „

Sum'a cóleloru tiparite in ani 20 = 3120 cóle.

Atatu in cei 12 ani pre catu am fostu eu redactoriu, catu si dupa delaturarea mea prin decretu gubernementalu in 1850, sub redactiunea dlui profesoriu si directoriu Iacobu Murasianu au colaboratu la aceste foi unu numeru frumosu de barbati din sinulu natiunei, care sub numele propriu, care sub cate unu pseudonimu, care anonimu, destulu inse ca ei au colaboratu. Mai anume dn. profesoriu si directoriu Gavr. J. Munténu colaborase multu si regulatu dela Sept. 1850 pana in finea anului 1852.

Se aruncamu inse cu bobii si se gacimu, ca eu din cele 3120 cóle tiparite am implutu cu scrierile mele $\frac{1}{4}$ parte, adica 755 cóle tiparite. Se stergemu din acestea totu ce este efemeru cá scarabusii de Maiu si cá flu-

turii de vara, precumu si totu ce este numai tradusu, séu numai estrasu si compilatu, in suma de 555 cóle; asia aru remanea pentru articoli de fondu si pentru lucrari literarie adunande tóte la unu locu dela 1838 pana la 1868 numai 200 cóle séu 4 tomuri de cate 50 cóle Nr. 6.

Se punemu ca acestea 200 cóle s'aru retipari numai in 1000 ecsemplaria. Pretiulu tiparirii la atatea ecs. este cu litere nóua, charthia curatíca, cam de comunu v. a. fr. 24 de 1 cóla. $200 \times 24 = \text{fr. } 4800 \dots$ —

Priimiti Domnii mei cele mai sincere salutari colegiali, cu care sunt alu DVóstra confrate stimatoriu G. Baritiu.

Apelu la autorii romani.

Societatea literaria „Junimea“ din Iasi posiede o tipografia completa, a carei intrebuintiare o pune la dispositiunea autorilor romani cu urmatórele conditiumi: 1) Orice manuscriptu romanescu, a carui oportunitate se va fi constatatú de unu comitetu alesu pentru fiecare opu dintre membrii competenti ai „Junimeii“, se va imprima cu cheltuiél'a societatii. 2) Din vinderea cartiloru tiparite societatea 'si reserva dreptulu de a se indemnisa, socotindu'si cinci galbeni pentru cól'a de 16 pagine la un'a mia ecsemplaria formatulu Charpentier. Bani reintrati au destinarea de a servi la alte publicatiuni de acelasi feliu. 3) Odata societatea indemnisata conf. art. precedentu, totu venitulú din vinderea cartiloru este alu autorului. 4) Administratiunea tipografiei societatii este oblegata, facia cu autorii de carti imprimate la ea, de a le da din anu in anu socotél'a despre vinderea cartiloru lorú, resp. de a le respunde banii ce li se cuvinu. 5) Ortografi'a, cu care se imprima cartile romanesci ale societatii, este cea publicata in cartea Dlui Maiorescu „Despre scrierea limbei romane.“ Cu tóte aceste societatea nu impune ortografi'a ei in modu oblegatoriu, ci invita numai pe acei autori, cari ar voi se'si védia scrierile imprimate altfeliu, cá se mentiuneze acésta espresu. 6) Pentru ficsarea pretiului, cu care se se vendia o carte imprimata, societatea se va intielege totu d'auna cu autorulu ei. 7) Autorii cari cu aceste conditiumi sunt dispusi a se folosi de inlesnirea ce le presenta societatea prin tipografi'a ei, voru binevoi a adresa manuscriptulu lorú acelu'a din membrii societatii, care este insarcinatu cu administratiunea anuala a tipografiei (adres'a; Administratorulu tipografiei societatii „Junimea“, Iasi, casele bancei). 8) Manuscriptele care nu voru paré comitetului societatii apte pentru imprimatu, se voru inapoi indata autoriloru lorú. 9) In privinti'a prioritatiei la punerea sub presa voru fi preferite cartile pentru usulu scóleloru.

Nr. 164. 1867.

Protocolulu siedintiei estraordinarie a comitetului asoc. trans. rom.

ținute în 15. Oct. c. n. a. c. sub presiudu Rev. D. vice-pres. I. Hannia, fiendu de facia DD. membrii Ilustr. sa D. consil. P. Mañu, Ilustr. sa D. cons. P. Dunc'a, D. advocatu dr. I. Nemesiu, D. senat. P. Rosc'a, D. prof. Z. Boiu, secret. II. si membru alu comit. I. V. Rusu, D. cass. alu asociat. C. Stezariu, si D. bibliot. alu asociat. N. Cristea.

§. 99. Domnulu vicepresiedinte I. Hannia deschidiendu siedinti'a arata, ca la orlinea dilei se afla elaboratulu comisiunei decretate în siedinti'a trecuta din 8. Oct. §. 96, si insarcinata cu elaborarea programei edandei foi a asociat. si cu provocarea catra publiculu romanu, care comisiune se afla gata cu elaboratulu respectivu. Arata totudeodata D. vicepres., ca au primitu tocma dela Escel. sa D. presiedinte alu asoc. o scrisoria a Dlui secret. I. G. Baritiu privitoria la redigerea foiei asociat., cu acea insarcinare, cá aceea se se propuna comitetului; deci D. vicepresiedinte poftesce pre comitetu, cá se decida déca este ca comisiunea se propuna mai anteiu operatulu seu, si acest'a se se ia la desbatere si apoi se se publice scrisoria amentita a Dlui secret. I. G. Baritiu, seu viceversa.

Conclusu. Comitétulu asociat. otaresce în unanimitate, ca mai înainte de tóte se i se comunice scrisoria Dlui secret. I. G. Baritiu în întregu cuprinsulu ei, si numai dupa aceea se propuna comisiunea operatulu ei, încatu se va vedé acest'a necesariu.

§. 100. D. vicepresiedinte prelege deci mentiunata scrisoria a Dlui secret. I. G. Baritiu din cuventu în cuventu, din care s'a vediutu, ca D. secret. I. G. Baritiu se declara a primi asupra'si redigerea foiei asociatiunei sub urmatoriele conditiumi:

1. Déca aceea foia se va tipari în Brasiovu, cá în loculu domiciliului seu.

2. Manuscrisele, articuli etc. se le primésca comitetulu asociat., se le censuréze si apoi se le tramita redactiunei în Brasiovu, remanendu ordinarea si impartirea în grigea redactoriului.

3. Articuli, manuscriptele din condeiulu D. redactoru se voru publicá sub responsabilitatea lui, necensurate de comitetu.

4. Comitétulu se defiga unu onorariu pentru corectura si pentru unu servitoriu.

5. Abonamentele se se faca la comitetulu asociatiunei.

6. Espeduirea foiei se se faca séu dela comitetu — candu foi'a tiparita s'aru tramite acestuia în pachete mari — séu

deadreptulu dela redactiune pre langa o remuneratiune a espeditoriului.

7. Spesele postali ce ar avé redactiunea se i se rebonifice.

8. Angagiamentulu cu tipografi'a pentru tiparirea foiei se 'lu faca comitetulu.

9. Cualitatea chartiei, formatulu si titul'a foiei se le defiga comitetulu.

Presidiulu desfasiurandu, ca punctulu celu mai cardinalu dela acarui primire séu reieptare atarna luarea in desbatere si acelor alalte puncte conditionale din mentiunat'a scrisória dechiaratória a Dlui G. Baritiu, séu caderea loru este punctulu I.; deci aratandu, ca Escel. sa D. presiedinte se dechiara intr'a-colo, ca atatu Escel. sa, catu si membrii comitetului domiciliati in Clusiu suntu invoiti cu conditionile puse de Dlu Baritiu, provocà pre comitetu, cá mai inainte de tóte se se dechiare in principiu in privinti'a acestui punctu I., si adeca déca este cá edand'a foia a asociatiunei se se tiparésca in Brasiovu séu nu? Acést'a au datu oca siune la o desbatere lunga si seriósa, la carea cu deosebire au participatu DD. Cristea, Boiu si Rosc'a, toti difacultandu tiparirea foiei asociat. in Brasiovu, care din un'a, care din alta privintia.

Presidiulu s'au nevoitu a enervá si a delaturá tóte greutatele aduse inainte parte cu privire la statorirea statuteloru asociatiunei si anumitu §. 16 despre agendele secret. I., parte cu privire la acea impregiurare, ca in siedintiele comitetului asoc. din 17. si 18. Sept si din 8. Octobre a. c. cea mai mare dificultate si asia dicëndu neputintia a edariei foiei asociat. s'au aflu in lips'a unui redactoriu alu aceleia, care dificultate acum prin dechiaratiunea D. secret. I. G. Baritiu s'a delaturatu, au provocatu pre toti DD. membrii ai comitetului, carii afla greutate in tiparirea foiei asociatiunei in Brasiovu, cá séu toti in corpore, séu unulu din Domniea loru se primésca asupra'si redigerea foiei si sub conditionile puse de D. Baritiu, si atunci va fi si presidiulu cu întregu comitetu mai bucurosu cá foia asociatiunei se se tiparésca in Sibiu si nu in Brasiovu. Dupa tóte aceste si dupa mai multe replici si triplice urmate in obiectulu cestiu natu ése D. dr. Nemesiu cu propunerea: Deórace comitetulu fù asia dicëndu improvisatu cu punctele dechiaratiunei D. secret. I. G. Baritiu, neavendu comitetulu tempu a cugetá cu seriositatea ceruta asupra acelor'a; charti'a D. Baritiu se se transpuna unei comisiuni si anumitu comisiunei delegate degia si insarcinate cu elaborarea programei edandei foii a

asociatiunei, carea luandu-o in intregu cuprinsulu ei la cercetare seriósá se referéze comitetului parereá sa in o siedintia estraordinaria catu de curendu tienenda.

Punendu presidiulu propunerea acést'a la ordinea dilei, comitetulu afara de Ilustr. sa D. consiliariu de Dunc'a, carele e de parere, ca comitetulu se numai amene otarirea punctului cestiunatu

Otaresce: Propunerea Dlui dr. Nemesiu i se primi cu acelu adausu, ca comisiunea respectiva, pentru momentositatea lucrului, se se mai intarésca cu unu membru in persón'a Dlui secret. II. si membru ordinariu alu com. I. V. Rusu.

§. 101. Domnulu secret. II. si membru ord. alu comitet. I. V. Rusu propune, ca din privinti'a momentositatiei lucrului, la siedinti'a estraordinaria tienenda in obiectulu cestiunatu se ce conchiame toti membrii ord. ai comitetului la o siedintia plenaria.

Conclusu. Comitetulu dupa desbateri mai lungi si serióse cu maiortate de voturi primesce si redica la conclusu propunerea Dlui secret. II. I. V. Rusu, afara numai de votulu Dlui senatoriu Rosc'a, carele propuse cá operatulu comisiunei decretate se se pertracteze catu mai curendu in o siedintia, cum fú acést'a, fara de a se mai conchiama toti membrii comitetului in siedinti'a plenaria, cu aceea modificatiune facuta din partea Dlui consiliariu Pavelu Dunc'a, ca deórace DD. membrii ai comitetului domiciliati in Clusiu s'au dechiaratu prin Escel. sa D. presiedinte alu comitetului, afirmativu la conditiunile D. Baritiu, la decretat'a prosima siedintia estraordinaria afara de membrii comitetului ordinari din Sibiu si Resinari, se se mai conchiame numai membrii din Blasiu si Fogarasiu, carora spre orientare se li se impartasiésca totuodata si cuprinsulu dechiaratiunei Dlui secret. I. G. Baritiu, din care privintia decretat'a siedintia estraordinaria a comitetului se defige pre 25 l. c. c. n.

Cu acéste siedinti'a comitetului asociat. incepute la 4 óre dupa amiadi se inchià la 7 óre sér'a.

Sibiu, in 15. Oct. c. n. 1867.

I. V. Rusu mp.,
secr. II.

I. Hannia mp.,
vice-presiedinte.

Nr. 171. 1867.

Protocolulu siedintiei estraordinarie a comitet. asoc. trans. romane

tenute in 25. Oct. c. n. a. c. sub presidiulu Rev. D. vicepres. I. Hannia, fiendu de facia DD. membrii ai comit. Ilustr. sa D. consiliariu Petru Manu, Ilustr. sa D. cons. Pavelu Dunc'a, Rev. D. canon. metropolitanu Gregoriu Mihali, Rev. D. vicariu I. Antonelli, D. senatoru P. Rosc'a, D. parochu si profesoriu Zacharia Boiu, D. dr. Nicolae Stoi'a, secret. II. si membru comit. I. V. Rusu, D. capitanu si cassariu alu asoc. Constantinu Stezariu, si D. redactoru si bibliotecariu alu asoc. Nicolae Cristea.

§. 102. D. vicepresiedinte Ioane Hannia considerandu, ca DD. membrii ordin. ai comitetului, anume Rev. D. G. Mihali, I. Antonelli si dr. N. Stoi'a n'au participatu la siedinti'a trecuta cá se aiba ocaziune si Domniele sale a se informá despre starea lucrului si motivulu conchiamarei acestei siedintie estraordinarie, aduce inainte greutatile ce s'au ivitu cu edarea foiei asociatiunei, acarei esire la lumina in urm'a conclusului adunarei generale tenute la Clusiu, se defipse din partea comitetului asociatiunei in siedinti'a acelua din 18. Sept. a. c. pre 1. Noembre c. v. a. c. Greutatile in privinti'a edarei foiei asoc. se ivira mai alesu din caus'a locului, ca-ci D. secr. I. G. Baritiu fiindu provocatu din partea Escel. sale D. pres. alu asoc., cá conformu §lui 16 din statute se primésca asupra'si redactiunea foiei asociat., s'a dechiaratu a o primi pre langa unele conditiuni, intre care locul primu 'lu ocupa acea conditiune, ca densulu affanduse cu locuinti'a in Brasiovu, numai asia póte primi asupra'si redactiunea, déca foi'a asociatiunei se va edá in Brasiovu.

Scrisóri'a dechiaratoria a Dlui secret. I. luanduse la pertractare in siedinti'a comitetului tenuta in 15. Oct. a. c. se decise a se predá unei comisiuni spre esaminare si opinare. Deci aceea comisiune fiindu acum gat'a cu operatulu seu, siedinti'a comitetului ar avé se se ocupe cu pertractarea asupr'a numelui elaboratu alu comisiunei, care se si pune la ordinea dilei.

§. 103. D. vicariu Antonelli, carele n'au participatu la siedinti'a trecuta a comitetului doriendu a se informá despre cele pertractate si decise relativu la obiectulu cestiunatu in siedinti'a trecuta, propune ca mai anteiu se se cetésca protocolulu siedintiei trecute.

Conclusu. Propunerea Dlui vicariu Antonelli priminduse de comitetu se cetesce protocolulu siedintiei trecute prin secret. II., care protocolu dupa unele observatiuni numai stilistice facute la vreo doue expresiuni se si verifica.

§. 104. Domnulu vicepresiedinte din motivulu, cá se se póta informa si membrii comitetului, cari nu fura de facia la siedinti'a trecuta, asupr'a acelu coprinse in scrisórea Dlui secret. I. relativu la conditiunile pre lenga care Dlui e determinatu a primi redactiunea fóiei asociat. propune cetirea de nou a acelei chartii, care propunere priminduse cu unanimitate se otarese cetirea acelei prin secretariulu II.

§. 105. Domnulu consiliariu gub. Dunc'a in absentia Dl. Dr. Ioane Nemesiu, referintele comisiunei insarcinate cu esaminarea charthiei declaratoria a Dlui secret. I., referéza asupr'a elaboratului acelei comisiuni, cu care ocaziune amintesce despre divergintiele de opiniuni ivite intre membrii comisiunei, mai alesu in privinti'a locului unde se ésa fói'a asociatiunei, majoritatea relativa fiindu pentru Brasiovu, unde se afla si locuinti'a secret. I., éراسi minoritatea pentru Sibiiu, unde este resiedinti'a comitetului asociat., pe lenga aceea se ivise inca si unu votu individualu alu unui dintre membrii comisiunei.

In urmarea acestor'a D. vicepresiedinte trage atentiunea comitetului asupr'a punctului principalu din scrisórea Dlui secretariu I. si pune spre discussiune intrebarea, déca este se ésa fói'a asociatiunei in Sibiiu séu in Brasiovu? ori se se iéa la pertractare deosebi opiniunile ivite intre membrii comisiunei insarcinate cu raportarea asupr'a scrisórei dechiaratoria a Dlui secret. I. In casulu alu douilea propune cetirea elaboratului comisiunei.

Propunerea in privinti'a cetirei elaboratului comisiunei cestiunata priminduse, acelasi se prelege prin secretariulu II.

§. 106. Dupa cetirea cestiunatului elaboratu urméza discussiuni si debateri interesante si indelungate, la care iau parte DD. membrii ai comitetului: vicariulu Antonelli, D. consiliariu Dunc'a, Rosc'a, Cristea si a. Discussiunile se referira mai alesu la cualitatile ce se receru in interesulu asociatiunei, cá se le posieda redactoriulu unei foi, cum trebue se fia edand'a fói'a a asociatiunei, se dederá esplicatiuni asupr'a §§loru 32 si 16 din statute, relativi la redact. fóiei asociat., carii §§. unor'a li se pareau a involva contradicere intre sine, afirmanduse de unii membrii, ca dupa §. 32 lit. b, c, redactiunea fóiei cade in competinti'a comitetului, érá altii afirmandu ca după tienerea §lui 16 redact. fóiei obléga pre secret. I., mai aducénduse inainte si impregiurarea, ca edarea fóiei in Brasiovu ar fi impreunata cu greutati considerabile, candu din contra edanduse in Sibiiu si la locul resiedintiei comitetului, acele greutati s'ar poté de-

latura prin ingrigirea comitetului de redigerea aceleia. Motivele aduse si de unii si de altii fura demne de tóta consideratiunea si apretiuirea. Intr'aceea secret. II. si membru comitetului Ioane V. Rusu marturisindu ca densulu dupa cate a auditu si de o parte si de alt'a mai ca nu se póte orientá asupr'a obiectului ce se afla la ordinea dilei, deci 'si exprima parerea, ca au se se puna de nou la ordinea dilei charthi'a Dlui secret. I., preste care crede altufeliu, ca s'a trecut in siedinti'a precedenta predanduse comisiunei opinatorie, au se se ia la pertractare elaboratulu comisiunei? In urmarea acestei vicepresedintele poftesce, cá comitetulu se determineze déca voiesce cá se se ia de substratu alu desbateri elaboratulu comisiunei din punctu in punctu?

Conclusu. Comitetulu cu unanimitate de voturi decide, cá se se ia de substratu alu desbateriloru elaboratulu comisiunei insarcinate cu opinarea asupr'a chartiei declaratorie a Dlui secret. I., care elaboratu se si aclude la acestu protocolu sub b). NB. s'a publicatu cá programulu fóiei asociat. Not. secret.)

§. 107. Domnulu profesoru Boiu dice, cá se se ia mai anteu la decidere acel'a punctu din elaboratulu maioritatiei comisiunei, carele tractéza despre redact. si propune cá se se decida mai anteu, ca dupa statute cine e redact. fóiei asociat., comitetulu ori secretariulu I.?

Amesuratu propunerei Dlui profesoriu Boiu primita si din partea comitetului, presidiulu punctulu relativu din elaboratulu comisiunei si anume punctu 3), in carele totuodata pre langa redactiune se determina si locul edarei fóiei asociat, 'lu imparte in doua parti si punendu mai anteu la discussiune si votisare partea antea relativa la redact. fóiei, cu majoritate de 6 contr'a 4 voturi se decide: cá redactoriulu fóiei asociat. dupa §. 16 din statute este secret. (I.) primariu alu asociatiunei.

§. 108. Dupa aceea presidiulu pune la pertractare locul esirei fóiei asociat. Asupr'a acestui objectu escanduse érase discussiuni la care participa DD. Boiu, Dunc'a, Dr. Stoia s. a., opiniunile se impartira parte pentru Brasiovu, parte pentru Sibiu cá locul edarei fóiei asociat., in urma dupace la provocarea presidiului secret. II. 'si reinoiesce si cu ast'a ocaziune repetitele sale déchiaratiuni, cumca densulu de si dupa §. 17 din statute are se suplenésca in tóte pre secret. I., totusi fiindu si altfeliu prea ocupatu cu alte afaceri oficióse, cum si din caus'a sanatatiei, pre lenga aceea chiaru si cu afacerile curente si corespondintiele comitetului inca avendu destulu de

lucru, n'ar poté nici decatu, pre lenga cea mai buna voia, se iea asupra'si redactiunea fóiei in casulu candu aceea ar esi in Sibífu; punenduse deci din partea presidiului la votisare locul edarei fóiei asociat. cu maioritate de 6 contra 4 voturi se decide: locul edarei fóiei asociat. pana la dispozițiunea adunarei generale viitórie se fia Brasiovulu, unde se afla cu locuinti'a si secret. I., carele e redactorulu acelei'a.

§. 109. Dupa aceea presidiulu pune sub discusiune si votisare celelalte puncte din elaboratulu comisiunei si anume punctu I., carele se primesce cu unanimitate dupa testulu formulatu de comisiune, carele suna aatfelu: fói'a edanda pórta numirea „TRANSILVANIA“, fói'a asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

§. 110. Asemene se primesce cu unanimitate si punctulu II. din elaboratulu comisiunei, carele se vede superatu deja prin deciderea asupr'a punctului III. dupa testulu urmatoriu: Transilvani'a se redige sub auspiciale comitetului asociatiunei prin secret. I.

§. 111. Punctu IV. din elaboratulu comisiunei se primesce érase cu unanimitate cu pucine adaugeri, si astfelu testulu acelu'i'a e: formatulu Transilvaniei va fi octavu nebrosiuratu si fara de mantelu.

§. 112. Supunenduse la discusiune punctulu V. si VI. din elaboratulu comisiunei, érase se primesce cu unanimitate, inse ambele contrase in unu punctu, care astfelu e de coprinsulu urmatoriu: Spre statorirea determinatiuniloru contractului incheiandu cu tipografi'a in privinti'a tiparirii fóiei asociat. fara vreunu prejudeciu pentru asociatiune se autoriséza presidiulu dinpreuna cu secret., care proiectu de contractu se va presentá comitetului spre aprobare. Asemene se autoriséza presidiulu si spre statuirea unui accordu cu secret. in privinti'a onorariului ce are a se da pentru administratiunea tehnica a fóiei, in privinti'a platiei unui servitoriu alu redactiunei si anume espeditoriu. Proiectulu accordului acestuia inca se va presentá comitetului spre aprobare.

§. 113. Si in urma punctu VII. resp. alu VI. din elaboratulu comisiunei inca se primí in totu coprinsulu seu in testulu urmatoriu: Fiindu „Transilvani'a“ proprietatea asociatiunei transilvane, banii de prenumeratiune voru incurge la comitetu si tóte spezele editiunei se voru plati din partea acelu'i'a.

§. 114. Venindu in urma inainte cestiunea despre elaborarea programei pentru fói'a asociatiunei, la propunerea Dlui

profesoru Boiu se decide: cá compunerea acelei programe se se incredintieze secret. I. cá redact. fóiiei asociat., carea apoi o va trimite comitetului spre aprobare.

Cu aceste siedinti'a comitetului asociatiunei trans. inceputa la 4 óre dupa amiadi se incheià la 8 óre sér'a.

Sibiiu, in 25. Octobre c. n. 1867.

I. V. Rusu mp.,
secretariu II. alu asoc.

I. Hannia mp.,
vicepresiedinte.

Mormentele antice romane descoperite la Buda.

Aprópe de Acincu (Alt-Ofen) langa o caramidaria s'au descoperitu estimpu doue morminte romane; intr'unulu s'au aflatu osamentele unui barbatu, éra in celalaltu ale unei muieri; ambe sicriiele au forma patrata. Secriniulu barbatului e situatu dela médianópte catra apusu si e mai simplu cá acel'a alu femeii, consta din petre varóse in marime de 1 $\frac{1}{2}$ urma fara vreo inscriptiune. Secriniulu femeii jace dela amédi catra resaritu si e un'a din cele mai frumóse anticitati de genulu acest'a; are o lungime de siepte urme, o latime de trei urme si o grosime de $\frac{1}{2}$ urma, consta din pétra varósa; acoperementulu e declinatu in form'a coperisiului de casa. Pre un'a lature a secriniului femeiescu se afla gravata fórte chiaru inscriptiunea urmatória: „Hic sita sum matrona genus nomenque Veturia, Fortunati conjux de patre Veturionata ter novenos misera et nupta bis octo per annos unica, unijuga que post sex partus uno superstite obiit. Iulius Fortunatus LEG II. adj. P. F. (Legionis 2-dae adjutricis Piae felicis) conjugi incomparabili et insigni in se pietate.“

Din aceste se vede cá in mormentulu descriu jace muierea cutarui condúctoriu de legiune — precum se dice — din seclulu alu douilea, si inscriptiunea de susu contine date interesante despre réletiunile familiari ale aceluia. Intr'o linia cu inscriptiunea acést'a se afla alt'a pre unu epitafu despícatu in doua precum urméza:

ET IUNONI

(Et Iunoni)

AUR. VINDIX

(Aurelius Vindex)

DUP LEG. II. AD

(Duplarius Legionis II. adjutricis)

V. S. L. L. M.

(Votum solvit libens lubens merito)

Maj. Sa Imperatulu inca cercetà mormintele si asculta cu placere splicarea inscriptiunei in legatura cu istori'a dela ministrulu Eötvös si dela Floris Romer, profes. numismaticei la univ. pestana. — Anticitatile aceste sunt depuse intre anticitatile museului ungurescu din Pest'a. (Concordi'a).

Editoriu si provedietoriu: Comitétulu. — Redactoriu secretariulu I. alu asociatiunei. — Tipografi'a Römer & Kamner.